29

# ACTA ERUDITORUM,

*publicata Lipſiæ*

*Calendis Novembris, Anno MDCCXVI.*




## AN EXPOSITION OF THE HISTORICAL BOOKS of the New Teſtament &c.

*EXPOSITIO LIBRORUM HISTORICORUM Novi Teſtamenti, ſcilicet Evangeliorum Matthæi, Marci, Lucæ & Joannis, nec non Actorum Apoſtolicorum, cum obſervationibus practicis; Autore MATTHÆO HENRY, V. D. M.*

Londini, apud M. Laurentium & reliquos, 1715, f. Alph. 8 pl. 23.

QUas in V. T. codicem, Pentateuchum videlicet, Hiſtoricos item, Poeticos & Propheticos libros, quatuor Tomis comprehenſas expoſitiones utili ac præclaro inſtituto edidit *Matthæus Henry*, eas in his Actis A. 1713 p. 337 & A. 1715 p. 354 commemoravimus, & ea, qua dignæ ſunt laude, ornavimus. Nunc quintum iſtorum commentariorum volumen, quod Hiſtoricos N. T. libros, Chriſti & Apoſtolorum res geſtas enarrantes, complectitur, exhibendum nobis & annuntiandum ſimul eſt, Rev. Autorem, antequam luci publicæ expoſitum penitus illud oculis cernere potuit, vitam cum morte commutaſſe. Ita tamen & hanc operis egregii partem undique ipſe perfecit, ut non modo omnem prelo commiſerit, ſed & ipſam præfationem ſuo ſtylo conſcripſerit, quamvis, niſi mors obſtitiſſet, magis forte expoliendam. In iſta, quam diximus, præfatione uſum & autoritatem librorum N. T. tum adverſus Judæos, ſummam inter priſci ac novi fœderis oracula conſenſionem inprimis urgens, breviter vindi-

cat, tum contra eos, qui Chriſtianum quidem nomen retinentes Chriſtianam tamen religionem, omnemque, qua hæc nititur, revelationem, efficta quadam ac inſolentius jactata cogitandi libertate, impugnare non dubitent, graviter tuetur. Hos enim nec ipſos libere cogitare, ſed potius præjudiciis ex pravis cupiditatum motibus, ambitionis maxime, nec non novitatis & contradicendi ſtudio enatis, ceu mancipia, ſervire; nec aliis, quos non argumentis, ſed figmentis in ſua tanquam magiſtrorum verba jurare cogant, cogitandi libertatem concedere demonſtrat, eosque demum, qui Chriſti doctrinam ceu regulam ſequantur, vera cogitandi libertate uti poſſe oſtendit, ſuoque ipſius exemplo comprobat. Eos præterea, qui Apoſtolicas Conſtitutiones, quas tamen ſubleſtæ admodum fidei eſſe ſatis conſtet, N. T. tabulis veluti adſuere & in pari cum his dignitatis gradu collocare audeant, merito refellit, tandemque P. R. bullam contra Quesnellianam N. T. editionem promulgatam Sacrarum literarum autoritatem non parum infringere ex propoſitionibus inibi damnatis colligit.

De ipſis Commentationibus, quibus libros ſanctos illuſtrat Autor, multa jam dicere non juvat; cum eadem, quam alibi jam expoſuimus, methodo utatur, non tam ea ſectatus, quæ ad rem criticam aut philologicam pertinent, quam eorum commodis inſerviens, qui ſacri codicis lectione ſaluti ſuæ conſulere ac pietatis majora ſubinde incrementa capere cupiunt; quam in rem ea quæ vel ad fidei confirmationem, vel morum ſanctimoniam vel adflictorum conſolationem faciunt, creberrime inſpergit. Ceterum, ne præclaro huic operi tanto ſtudio atque labore huc usque perducto perfectio ſua deſit, ſpem facit, qui hanc ob rem ſingulare monitum in lectorum gratiam huic volumini præfixit, *Jo. Evans*, fore, ut ex ſchedis defuncti præter expoſitionem epiſtolæ ad Romanos, quam ipſe jamdudum prelo paraverit, ab amico Autori, cum viveret, perfamiliari reliqua eodem ſcribendi genere ſuppleantur, totumque adeo horum Commentariorum corpus omnibus ſuis partibus perfectum atque abſolutum reddatur.

## AN ESSAY ON THE THIRTY NINE ARTICLES of Religion.

i. e.

*TENTAMEN IN TRIGINTA NOVEM Articulos Religionis, compoſitos A. 1562, & reviſos 1571, in quo, textu Latine & Anglice exhibito, & minutisſimis variationibus octodecim antiquisſimorum & authenticorum exemplarium accurate notatis, refertur, quomodo Synodus Eccleſiaſtica proceſſerit in formando & conſtituendo textu, controverſa clauſula vigeſimi Articuli demonſtratur eſſe genuina, & cauſa ſubſcribendi Articulis juxta legem, hiſtoriam & conſcientiam expenditur. Accedit Præfatio Epiſtolica ad Antonium Collinum, Armigerum, qua inſignes fraudes Autoris libelli, cui titulus,* Prieſtcraft in Perfection, *exponuntur; Autore THOMA BENNET, SS. Theol. Doctore, & Eccleſiæ ad S. Jacobum in Diœceſi Colceſtrienſi Rectore.*

Londini, apud W. Innys, 1715, 8.

Alphab. 1 plag. $7\frac{1}{2}$.

IN *Epiſtola* Præfationis loco ad Antonium Collinum, famoſæ de Libertate Cogitandi Diſſertationis Autorem, præmiſſa Rev. Bennetus, cujus Introductionem in Theologiam in Actis hujus anni p. 206 recenſuimus, non obſcure prodit, quod idem ille Collinus etiam libelli ante ſex annos ſub titulo, *Prieſtcraft in Perfection*, editi, & ab ipſo hic refutati Autor ſit. Nam, ut alia jam taceamus, quum p. IX & XVIII hujus Epiſtolæ Evangelii *Sommonocodom* mentionem facit, reſpicere videtur ad Diſſ. de cogitandi libertate p. 52, ubi illud inter varias Scripturas variis populis receptas memoratur. Sed, quisquis Autor libelli illius fuerit, innuerat ille, quod exemplar aliquod Articulorum impreſſum originali monumento Actorum Parliamenti, quod dicitur, additum, ſed a Clero ſubtractum fuerit: quod prima editio Articulorum A. 1563 Anglice facta in Bibliotheca Bodlejana ex libro quodam Miſcellaneorum exciſa ſit: quod in eadem Bibliotheca duo occurrant exemplaria A. 1563 a Renardo Wolfio impreſſa, quorum alteri prolixa ſcheda agglutinata ſit,

comprehendens nomina illorum, qui Articulis ſubſcripſiſſe credantur: quod Laudus Archiepiſcopus, & Pearſonus Epiſcopus notoriæ prævaricationis & impoſturæ circa Articulos rei ſint: quod denique, cum Articulus aliquis religionis a Clero interpolatus ſit, Patres & Concilia, quæ manus illorum tranſierint, nullius autoritatis eſſe poſſint. Ab his igitur criminationibus Noſter Clerum in hac Epiſtola ſolide ſatis vindicat, ut contra illos, qui cogitare poſſint, quod rebus nonnullis in hoc tentamine paulo majorem operam impenderit, & in multis minutiis tam exacta collatione non opus fuerit, ſe munire conatur. Sequitur *Introductio*, qua octodecim Codicibus tam MStis, quam impreſſis, quos inter ſe contulit, recenſitis, textum Articulorum Latine & Anglice adverſis paginis exhibet, & minutiſſimas variationes, non omiſſis etiam manifeſtis calami & ſtanni erroribus, & diſtinctionum diſcrepantiis, annotat. Hanc vero ipſum *Tentamen* excipit. Cap. I agit de variis variationum generibus in antecedenti collatione deprehenſis. Cap. II enarrat monumenta, quæ originalibus Synodi, quæ A. 1562 Articulos recepit, incendio magno Londinenſi abſumtis, defectum illorum ſupplere poſſint, nempe Tranſcriptum e Regiſtro Principali Sedis Archiepiſcopi Cantuarienſis a Laudo Archiepiſcopo tempore Caroli I, quo Angliæ Præſulibus objectum fuerat, quod clauſulam articuli vigeſimi ſuppoſuerint, in Camera ſtellata, vulgo *Starchambre*, productum; Regiſtrum domus ſuperioris Synodi A. 1562 habitæ a Gibſono e MSto quodam, hodie ad Carolum Battelejum pertinente, publicatum; Heylyni Excerpta ex monumentis Synodorum ab A. 1528 usque ad A. 1580 habitarum, in MSto, quod nunc Franciſci Epiſcopi Roſſenſis eſt, extantia. Cap. III memoratur, quid in Synodo A. 1562 a d. 19 usque ad 29 Januar. de Articulis geſtum ſit. Cap. IV accurate delineat MStum Latinum Articulorum in Bibliotheca Collegii, quod Cantabrigiæ a Benedicto nomen habet, aſſervatum, cui A. 1562 d. 29. Januarii Epiſcopi ſubſcripſerunt. Cap. V de Epiſcopis, qui illi ſubſcripſerunt, multis diſputat. Cap. VI de Subſcriptionibus inferioris Cleri agit. Cap. VII probat, quod Articuli Synodo recepti relati ſint in Regiſtrum Archiepiſcopi Cantuarienſis. Cap. VIII evincit, quod MStum illud Latinum

Colle-

Collegii Benedicti non ſit originale. Cap. IX probabile eſſe declarat, quod originali Articulorum Archivo Sedis Cantuarienſis inſerto neque ſubſcriptum, neque ſigillum majus additum fuerit. Cap. X certum eſſe ait, quod Regina Articulos illos approbaverit. Cap. XI obſervat, quod iidem Articuli A. 1562 in Latina ſaltem lingua recepti, in Archivum relati, & rati habiti ſint. Cap. XII ſiſtit diſcrepantias inter MStum Collegii Benedicti, & primam Wolfii, Regii Typographi, editionem, ejusdemque editionis exemplar in Bibliotheca Bodlejana occurrens, & ad MStum aliquod emendatum. Cap. XIII veriſimile eſſe putat, quod eadem Wolfii editio exprimat originale Articulorum ſedis Cantuarienſis. Cap. XIV paulo diligentius expendit diſcrepantias inter MStum Latinum Collegii Benedicti, & editionem Wolfii, ſpeciatim ſi reſpiciamus controverſam clauſulam Articuli vigeſimi in MSto omiſſam, & totum vigeſimum nonum Articulum, in Wolfii editione non expreſſum. Et de illa quidem exiſtimat, quod, cum in monumentis Synodi A. 1562 habitæ in Archivo Sedis Cantuarienſis aſſervatis eadem clauſula occurrat, publica autoritate addita ſit, licet etiam in MSto Latino non compareat; de hoc vero, quod licet utraque domus Synodi illum receperit, & Regina approbaverit, tamen, cum Roffenſis & Gloceſtrienſis Epiſcopus videantur ſubſcriptionem propter eundem articulum illum detrectaſſe, & Pontificii, quos præcipue ille offendere poterat, A. 1562 ſeparatum cœtum nondum formaverint, Regina ad præcavendum, ne diſſidia inter Epiſcopos, & turbæ civiles atque Eccleſiaſticæ orirentur, mandare potuerit, ne in Acta Synodalia in Archivo Sedis Cantuarienſis referretur. Cap. XV de Poſtſcripto editionis Wolfii duabus paragraphis conſtante diſſerit. Cap. XVI de primis Articulorum editionibus Anglice evulgatis præcipit. Cap. XVII diſquirit, an editio Articulorum prodierit ante 25 Martii 1563. Cap. XVIII exponit, quid A. 1566 in Synodo de Articulis geſtum ſit. Nempe conſilium fuit, inferiorem Clerum obligandi ad ſubſcribendum Anglicæ verſioni Articulorum; quod tamen, petentibus licet Epiſcopis, Regina non approbavit. Cap. XIX ex Heylyno refert, quid A. 1571 in Synodo de Articulis de-

cretum ſit. Cap. XX exemplar editionis Wolfii Articulorum, cui domus inferior Synodi A. 1571 ſubſcripſit, in Bibliotheca Bodlejana nunc occurrens, additis obſervationibus quibusdam, recenſet. Cap. XXI diſcrepantias inter Latinas & Anglicas editiones A. 1571 & antea impreſſas, nec non inter MStum Anglicum ejusdem anni, & Anglicas editiones illas ob oculos ponit. Cap. XXII evincit quod in Synodo A. 1571 textus Latinus Articulorum reviſus, & authentica quædam verſio illorum Anglica recepta ſit. Cap. XXIII de Anglicis editionibus Articulorum A. 1571 evulgatis, earundemque differentiis nonnulla obſervat. Cap. XXIV demonſtrat, quod Anglica exempla Articulorum A. 1571 impreſſa, quibus controverſa clauſula Articuli vigeſimi addita, ſint genuina, &, quibus deſit, ſpuria. Cap. XXV de Daji Latinis editionibus A. 1571 publicatis; Cap. XXVI de Synodo, quæ A. 1604 Articulis ſubſcripſit; & Cap. XXVII de Caroli I Regis Articulorum editione A. 1628, præfixa Declaratione ejus, vulgata tractat. Cap. XXXVIII examen inſtituit, an Clerus obligatus fuerit Articulis A. 1562 compoſitis ſubſcribere, antequam Statutum A. XIII Eliſabethæ cap. 12 An. 1571 illud injunxerit; ſeque eam in rem idoneum argumentum non invenire aſſerit, & in Calamejum aliter ſtatuentem graviter animadvertit. Cap. XXIX de initio, progreſſu & receptione Statuti illius; Cap. XXX de editione Articulorum, cui pro eodem Statuto ſubſcribendum ſit; & Cap. XXXI de diverſa ſubſcribendi ratione poſt Statutum illud facta diſpicit. Cap. XXXII probat, quod Clerus pro Statuto illo obſtrictus ſit, ad ſubſcribendum omnibus triginta novem Articulis, & Cap. XXXIII, quod ſubſcriptiones Cleri accipi debeant tanquam declaratio opinionum, quas foveant, non tanquam nuda ad ſilentium obligatio. Cap. XXXIV reſpondet objectioni e locis quibusdam Laudi Archiepiſcopi, Chillingworthi, Bramhalli Archiepiſcopi, & Stillingfleeti Epiſcopi petitæ, quod aliter illi de ſubſcriptione ſenſerint, atque ſtatuerint, quod Eccleſia Anglicana hac non requirat fidem, ſed tantummodo, ut aliquis ſeſe doctrinæ huic non opponat. Et tandem Cap. XXXV docet, quam libertatem Eccleſia concedat illis, qui Articulis ſubſcribant.

Arbi-

Arbitratur nimirum, quod, ſi Articulus, vel propoſitio illo comprehenſa diverſas interpretationes admittat, poſſit aliquis dici credere veritatem illius, qui credat illam tali ſenſu veram eſſe, qualem ſine vi verbis illata & contradictione admittat; eodemque ſenſu illi ſubſcribere ſecure poſſe. Hæc Tentaminis in Articulos Anglicanæ Eccleſiæ ſumma eſt; quod, ſi quid in controverſiam de iisdem Articulis, eorumque maxime hiſtoria veniat, haud exiguo uſui eſſe poterit.

## A DISCOURSE OF THE PRETENDED APOſtolical Conſtitutions.

i. e.

## *DISSERTATIO DE CONSTITUTIONIBUS Apoſtolicis vulgo dictis, in qua præcipua argumenta omnia & externa & interna pro γνησιότητι illarum a* GUIL. WHISTONO *in Tentamine de his producta, examinantur & confutantur; Autore* ROBERTO TURNER, *M. A. Vicario ad S. Petri Colceſtriæ, & Collegii S. Johannis Cantabr. Socio.*

Londini, apud W. Innys, 1715, 8.
Plag. 20.

QUam ſacrum atque adeo reliquis omnibus N. T. Libris præferendum opus in Apoſtolicis, quæ vocantur, Conſtitutionibus inveniſſe ſibi viſus ſit, totique Orbi Chriſtiano magno ambitu obtruſerit Guil. Whiſtonus, in Actis hiſce A. MDCCXIV p. 28 ſqq. fuſe a nobis expoſitum eſt. Ejus itaque Viri mirandis ac temerariis aſſertis obviam eundum ratus Reverendus Autor, in Præfatione monet, cum pauca Apoſtolorum monumenta ſuperfuerint, jam inde ab initio Eccleſiæ Chriſtianæ ingenioſos homines ψευδεπίγραφα Apoſtolorum cœpiſſe comminiſci, ab Hæreticis plerumque avide captata, quos dum incautus ſequatur Whiſtonus, quantam infidelibus modernis ridendi Chriſtianiſmi præbeat opportunitatem, ipſi relinquit conſiderandum. Se præterea nullo adverſo affectu ad Conſtitutiones acceſſiſſe teſtatur, qui, ut pietatem quandam in compoſitione illa-

illarum agnoſcit, Liturgiæ illis contentæ eximiam devotionem admiratur, eo tamen, quo Whiſtonum ſua judicandi temeritas abduxit, procedere neutiquam audet. Ejus rei rationes toto Libro ediſſerit, quo prolixiſſime argumenta externa, brevius interna conſiderantur, pauciſſimis in Compilatorem totius operis inquiritur. Inter externa argumenta, ſive teſtimonia antiquorum primo loco apparet Philo, cujus Deſcriptionem Therapevtarum cum Conſtitutionibus amice conſpirare jactaverat Whiſtonus. At Cl. Turnerus ante omnia negat, Therapev-
p. 3. ſqq. verat Whiſtonus. At Cl. Turnerus ante omnia negat, Therapevtas Philonis eſſe Chriſtianos, deinde ſi id concedatur, nihil inde
7. evinci pro Conſtitutionibus, cum conſuetudo mane & veſperi precandi a Philone laudata non inde demum peti debuerit, ſed ſolemnis etiam apud paganos fuerit. Vid. Horatium L. IV Od.
8. V & Platonem L. X de Legibus. Idem de precantium facie verſus Orientem directa probat ex Virg. L. XII Æn. v. 172, Tertull.
10 ſqq. Apol. C. 16, Clem. Alex. L. VII Strom. nec ἱερὰν παννυχίδα Therapevtarum a Philone memoratam cum παννυχίδι Paſchali, quam Conſtitutiones memorant, commune quicquam habere oſtendit, quin ex naturæ lege Philonem Conſtitutionum
11. teſtem eſſe non poſſe, cum has A. D. 64, Philonis vero Librum περὶ βίȣ θεωρητικȣ͂ jam A. D. 40 ſcriptum eſſe ipſe Whiſtonus
16 ſqq. concedat. Hinc agit de teſtimoniis Scripturæ, quæ, cum fere ubiq; ab Autore Conſtitutionum citata, nusquam tamen has vel unico indicio certo alleget, ſatis inde patere inquit, nihil tale conſtitiſſe Sacris Scriptoribus, quale Whiſtonus ex locis Pſ. CX, 2, Eſ. LIX,
28. 20, Zach. II, 10, 11, Matth. XXVIII, 18, 19, 20, Act. I, 3, pro his διαταγαῖς exſculpſit. Pergit Noſter ad Clementis Romani indubitatas Epiſtolas, quas non magis vel ſtyli vel rerum paritate cum
33. διαταγαῖς concordare, quam Thucydidem vel quemcunque
34-48. Autorem Græcum, obſervat, ac imprimis hoc urget, famoſam de Phœnice hiſtoriam & a Clemente & ab aliis Patribus multum variatis circumſtantiis narrari, quam a διαταγῇ fiat, certe a nul-
49-53. lo illorum usquam referri, tanquam ex Apoſtolico libro petitam. Barnabæ, quæ vulgo vocatur, Epiſtolam in poſtremis Capitibus cum Conſtitutionibus hinc inde ad verbum convenire non negat Cl. Autor, ſed & ipſa hæc Capita valde eruditis eſſe

ſuſpe-

ſuſpecta, tanquam ad διδαχὴν Βαρνάβα potius ſpectantia, & quæ in illis cum Conſtitutionibus conveniunt, à Clemente Alex. L. II Strom. p. 396 & Orig. περὶ ἀρχῶν L. II C. 2 non Apoſtolis, ſed diſerte Barnabæ tribui bene obſervat. In Hermæ vero 57.
Paſtore nihil Whiſtono præſidii eſſe eleganter oſtenditur, ubi inter alia egregia Reverendiſſimi Gvil. Wakii, Epiſcopi tum Lincolnienſis, nunc Cantuarienſis, conjectura laudatur. Nimirum 58. 59.
Hermam poſt ſuam converſionem per aliquod tempus adhuc infidelem habuiſſe uxorem & familiam, ad cujus impietatem connivens ſevere a Deo fuerit objurgatus, donec Conjux ipſius facta ſit Soror, ut ipſi Hermæ prædictum ſit Viſ. II C. II. Ceterum quomodo Hermæ circa adulteram uxorem recipiendam dicta Mand. IV C. I a ſeveritate Conſtitutionum L. VI C. 14, ac viciſſim Hermæ circa pœnitentes admittendos ſeveritas, eodem loco, a Conſtitutionum clementia L. II C. 14 abhorreant, hasque poſt Novatiana diſſidia ſcriptas inde appareat, fortiſſime urgetur. Circa Ignatium breviter verſatur Noſter, cujus breviores Epiſtolas notum eſt Whiſtono ſordere, interpolatas depereunti. Circa Juſtini Martyris vero teſtimonium, cujus in Apologia II exhibitam cultus divini apud Chriſtianos deſcriptionem prorſus ex Conſtitutionibus deſumptam jactaverat Whiſtonus, eaque in re Juſtinum plus quam ullum alium Chriſtia- 74 ſqq.
num auſum fuiſſe, ultra limites arcani progredi, ut Magiſtratui, cui uni hoc Jus competeret, rationem Chriſtianorum myſteriorum exponeret, bene a Noſtro quæritur: ubi hic Diſciplina arcani? ubi vel verbo Juſtinus quicquam concelandum eſſe innuat? quaque conſcientia Sanctus Martyr ex ſacroſanctis διαταγαῖς Paganis Imperatoribus potuerit propalare ea, in quæ ne piis quidem Laicis, nedum omnibus Epiſcopis ex Cl. Whiſtoni ſententia παρακύπτειν integrum erat? Irenæi locum L. III C. 2, 3, 4, quo ad Apoſtolicam traditionem provocat, tanquam locupletisſimum teſtimonium laudaverat Whiſtonus, Traditio- 78. 79.
nem nihil aliud eſſe niſi Conſtitutiones aſſerens; enimvero Cl. Autor monſtrat, ipſum Irenæum traditionem notare, quæ *non per literas ſed per vivam vocem, ſine charta & atramento in cordibus ſcripta* ſit, id quod nulla ratione ad Conſtitutiones ſcriptas 81. 82.

 poteſt

poteſt referri, ipſamque traditionem, qua Irenæus ſubinde ſit
uſus, adeo fuiſſe lubricam, ut ea nixus non dubitaverit inſigni
p. 82-91. errore Chriſto 40 vitæ annos adſcribere. L. II C. 39. Imprimis
vero graviter premit Whiſtonum controverſia Irenæi tempore
celeberrima de Paſchatis Feſto celebrando inter Aſiaticas &
Romanam Eccleſiam, in qua, cum utraque pars ad traditionem
Apoſtolicam provocaret, inque iis Conſtitutionibus, quas vide-
rat Epiphanius, plane aliter ac in noſtris res diſerte pro Aſiati-
cis eſſet deciſa, (vid. Epiphanium Hær. LXX C. 10, quem hic ſe-
quitur Whiſtonus, hodierna exempla interpolata eſſe cla-
mans,) hoc tamen non obſtante, Romanam Eccleſiam, omnes-
que alias Orbis Eccleſias, præter Aſiaticas, teſte Euſebio L. V H.
E. C. 23, e diametro Conſtitutionibus adverſas eſſe voluiſſe,
inque tanta animorum συῤῥάξει neminem ad eas provocaſſe,
Polycarpum etiam Romæ cum Aniceto communicaſſe, id qui-
dem, ſi Conſtitutiones tum cuiquam innotuiſſent, factu prorſus
93. impoſſibile videtur. In Clemente Alexandrino unum notan-
dum, quod cum Conſtitutiones L. I C. 6 diſerte librorum genti-
lium lectione Chriſtianis interdicant, ſecurus tamen interdicti
prorſusque ignarus plane contrariam in ſtudiis viam triverit.
Tertulliani locum prolixum de Cor. Mil. C. 3, 4, a Whiſtono
pro Conſtitutionibus laudatum, neutiquam ipſi favere aperte
98. monſtratur, quandoquidem is de plerisque ceremoniis diſerte
neget, *ſi legem Scripturarum expoſtules, ullam inveniri*, quas ta-
101. 102. men Conſtitutiones ſcriptæ manifeſtiſſime injungunt, alias vi-
ciſſim memoret, de quibus altum ibi eſt ſilentium, ex eadem
tamen traditione acceptas; quale eſt, quod ipſe de Baptiſmo C.
17 & de exhort. Caſt. C. 7 Laicis baptizandi poteſtatem permit-
tit, quam magno zelo illis negant Conſtitutiones L. III C. 10,
quodque Catholicos memorat jejunia celebraſſe *ex arbitrio,*
104 *non ex imperio*, de Jejun. C. II & XIII, cum contra jejunandi ra-
tio exacte in Conſtitutionibus præſcripta ſit & imperata. Orige-
nes ſuccedit, cujus Proœmium περὶ ἀρχῶν nequaquam favere
107. Whiſtono, imo dictum Origenis L. I de Princ. C. 3, ubi de Spiri-
tu S. ita: *usque ad præſens nullum in ſcriptis ſanctis ſermonem*
110. *invenire potuimus, per quem Spiritus S. factura vel creatura eſſe*
*dice-*

*diceretur*, ſatis oſtendere, non viſas aut pro divinis non habitas eſſe Conſtitutiones, quarum blaſphemus Compilator L. VI C. 11 diſerte Spiritum S. *κτίσμα* vocat, probatur. Cyprianum, Africanum quippe, (quibus Eccleſiis miſero fato Conſtitutionum *κειμήλιον* prorſus abnegat Whiſtonus,) forte eas non vidiſſe ipſe conjecerat, quæ tamen inde quoque adduxerat teſtimonia pro *διαταγαῖς*, examinat doctiſſimus Autor, qualia ſunt de Cramate in S. Cœna adhibendo, quod, quanquam conſentit cum Conſtitutionibus, attamen nec a Cypriano nec a Juſtino nec ab ullo antiquo tanquam inde petitum usquam memoratur. At memoranda ante omnia hic eſt Cypriani & Africanorum cum Romanis de rebaptizandis hæreticis controverſia, in qua, cum Conſtitutiones diſertiſſime Africanorum ſententiam approbarent, L. VI C. 15 Canon. 46, 47, cum Romanæ Eccleſiæ commiſſæ eſſent illæ ex mente Whiſtoni, attamen qui Romanum Epiſcopum tanto cum zelo contrarium defendentem, Cyprianum & Africanos miſere circa *διαταγὰς* cæcutientes, nihilque tale pro ſe allegantes, niſi ſolam conſuetudinem, ipſumque adeo Dionyſium Alexandrinum, in cujus Eccleſia pariter repoſitas *διαταγὰς* affirmat Whiſtonus, nec eo provocantem, nec Romanum Epiſcopum ob evidentem Apoſtolicæ autoritatis contemtum ſevere, ut opus erat, objurgantem animadvererit, is certo perſuaſus erit, de *διαταγαῖς* nihil tum inauditum fuiſſe in Eccleſiis. Neque hic juvant Whiſtonum, quæ is ad levandam hanc difficultatem in medium protulit, a Cl. Autore bene expenſa & refutata. Ea vero Controverſia noſtrum manu veluti ducit ad Dionyſium Alexandrinum, cujus ad Baſilidem Epiſtola evidens eſt argumentum, eum Conſtitutiones nunquam vidiſſe. Interrogatus enim a Baſilide, qua hora in vigilia Paſchali ſit ſolvendum jejunium, neutiquam ad Conſtitutiones provocat, quibus expreſſum erat tempus gallicinii L. V C. 18, 19, ſed reſpondet, *ὥραν μεμετρημένην τιθέναι δύσκολον ϗ σφαλέστερόν ἐστι*, nec, quæ ipſe proponit Conſtitutionibus conſona, apoſtolica autoritate dictat, ſed *ὡς φρονεῖ συμβουλεύων*, Baſilidem jubens ſtatuere, *ὅ,τι ἂν αὐτῷ φανῇ δίκαιον ϗ βέλτιον*, eademque Epiſtola de admittenda ad S. Cœnam menſtruata prorſus contra Conſtitutionum mentem

Marginal notes (right margin): p. 118 ſqq.' (beside "Conſtitutionibus, attamen nec a Cypriano…"); 122 . 127.' (beside "Conſtitutiones diſertiſſime…"); 128 ſqq. (beside "erit, de διαταγαῖς…"); 130. (beside "eſt argumentum…"); 134. (beside "αὐτῷ φανῇ…")

 (vid.

(vid. earundem L. VI C. 27, 28) opinatur. Nec favet porro Whi-
ſtono, quod Dionyſius in Epiſtola ad Philemonem apud Euſe-
bium H. E. L. VII C. 7 citet Servatoris dictum: *γίνεσθε δόκιμοι*
p. 135 ſqq. *τραπεζῖται*, quod neutiquam ipſi ex Conſtitutionibus peten-
dum erat, cum alii Patres ea ex Servatoris ipſius ore vel Pauli
ſcriptis citaverint, ipſæque *διαταγαὶ* his verbis præmittant, *ὡς
εἴρηται*, tanquam aliunde allegatis. Lubentes præterimus, quæ
adverſus Petri Alexandrini ex Canone XV & Concilii Neo-Cæ-
ſareenſis ex ejusdem Canone XV a Whiſtono prolata argu-
140. 141. menta monentur, in quorum poſteriores ſeptenarius Diacono-
rum numerus non ex Conſtitutionibus, ſed *ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν
πράξεων* deducitur, quin etiam diſerte *διαταγαῖς* eſt contrarius,
cum Canon Neocæſareenſis non niſi VII Diaconos permittat,
*κἂν πάνυ μεγάλη εἴη ἡ πόλις*, Conſtitutiones contra L. III C. 19
numerum Diaconorum jubeant eſſe *ἀνάλογον πρὸς τὸ πλῆθος
τῆς ἐκκλησίας*. Circa Nicenum Concilium primum docet Clar.
Autor, quam infeliciter Whiſtonus Canonem hujus Concilii
142. 144. XIII de moribundis ſacro *ἐφοδίῳ* non defraudandis ad locum
Conſtitutionum L. VIII C. 32 referat, qui plane de S. Cœna
145 ſqq. non agit, ſed ad Baptiſmi communionem ſpectat. Deinde, quo-
modo fieri potuerit, ut in iſta tam magna Synodo circa contro-
verſiam de matrimonio Clericorum nemo, ne Paphnutius qui-
149. dem ad Conſtitut. L. VI C. 14, 17, provocaverit; ut tota Syno-
dus prorſus aliam Paſchatis celebrandi legem ſanxerit, quam
quæ Conſtitutionibus Apoſtolicis juxta Epiphanium ferebatur,
152. nemine, præter paucos Quartodecimanos, contradicente; ut con-
tra *διαταγῶν* manifeſte Arianis faventium divinam deciſionem
totum Concilium iret, probe quærit Autor noſter: cumque ma-
gnum robur Whiſtonus quærat in Symbolo Arii & Euzoji, ab
Hieroſolymitana Synodo approbati, quod *ἀναμφήριστον* dicitur
*σώζειν τὴν παρὰ τοῖς πᾶσιν ὁμολογουμένην ἀποστολικὴν παράδο-
σίν τε καὶ διδασκαλίαν*, quaſi hoc modo provocetur ad Conſtituti-
157. ones, primo miratur Turnerus, nemini in his controverſiis ci-
tius ſuboluiſſe quicquam de his *διαταγαῖς*, deinde negat ſolum
nomen *διδασκαλίας* aliquid pro illis facere, ambiguum quippe
& ad multa alia facile applicandum, ubi graviter monetur
Whi-

Whiſtonus, ne forte ipſi tantopere pro hac *διδασκαλίᾳ* conten-
denti obveniat, quod Chriſtus ait: *μάτην σέβονταί με, διδάσκον-* p. 160.
*τες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων*, denique rogat, cur, ſi
tanta eſſet Conſtitutionum autoritas, maluerint Ariani novum 161.
Symbolum a ſe confictum tam ſacroſancto & ab Apoſtolis
ipſis tradito in *διαταγαῖς* ſuperinducere & præferre? Circa
Euſebii teſtimonium ante omnia diſquiritur, num *διδα-* 163.
*χὴ ἀποςόλων*, ab ipſo L. III H. E. C. 25 memorata, idem ſit
cum noſtris Conſtitutionibus, vel potius earum, ut Coteleri-
us, & poſt hunc Whiſtonus noſter voluere, epitome? Utrum-
que idoneis argumentis negat Cl. Autor, ac ſi vel maxime
id concedat, nihil inde lucrari cauſam Conſtitutionum do- 168-171.
cet, cum hæc ipſa *διδαχὴ* ab Euſebio inter *τὰ νόθα* referatur,
quæ non, ut Beveregius cum Valeſio voluit, eadem ſunt, quæ
*ἀντιλεγόμενα*, ſed ab iis manifeſte diſtincta nihil aliud ex mente
Noſtri notant, quam *ψευδεπίγραφα*; ac id imprimis quæren-
dum, cur in diſtincta Librorum Sacrorum enumeratione has
Conſtitutiones nunquam vel verbo memoraverit Euſebius? Ab- 172-173.
ſurdum enim eſt, inquit, quod Whiſtonus regerit, eas non tam 172-173.
pro *ἐγγράφοις*, quam *ἀγράφοις* monumentis habitas fuiſſe, nec,
quod Whiſtonus voluit, Euſebium aliosque antiquos Librorum 177-180.
Canonicorum numerum ad Conſtitutiones exegiſſe, ullo modo
apparet, cum perpetua in quæſtione de autoritate Librorum
ſacrorum ad Eccleſiarum autoritates fuerit provocatio, altum
de *διαταγαῖς* ſilentium. Athanaſium nec in Epiſtola Feſtali
aut Synopſi S. Scripturæ, nec ubi ad *τὴν ἐξ ἀρχῆς παράδοσιν* 184-185.
Epiſt. I ad Serap. provocat, quicquam juvare Conſtitutiones,
ipſumque Baſilium M. cujus de Spiritu S. C. 27 dicta in rem ſu-
am verterat Whiſtonus, ea, quæ Conſtitutiones diſerte jubeant, 191.
tamen ita proponere, ut de iis quærat: *ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς*
*γράμμα*; ignarum nempe ſcriptæ *παραδόσεως*, comprobatur.
Primus, qui indubie Conſtitutiones citavit, eſt Epiphanius, a
cujus tamen citationibus noſtræ Editiones in Paſchalibus Decre- 198 ſqq.
tis aliisque ita diſſentiunt, ut diſerte contrarium exhibeant: ipſe
etiam Epiphanius Hær. 76 p. 941 cum *ἀγεννήτου* nomen,
quod in Conſtitutionibus toties legitur, Patri tributum *μηδαμοῦ ἐν* 201.

θεία γραφῆ ſe legiſſe affirmat, ſatis innuit, has in Scripturæ S. cenſum apud ipſum non veniſſe. Tranſimus teſtimonia recentiora a Whiſtono adducta, & a doctiſſimo Turnero bene examinata, a quo denique Diſciplina arcani, ad quam Whiſtonus perpetuo, ubi obſcuritate & defectu teſtimoniorum premitur, confugit, expenditur. Ea vero etſi Sec. III & ſubſequentibus indubie ſit
p. 221. concedenda ſecundùm Schelſtratenium, certe Apoſtolico ævo juxta Noſtrum, Tentzelio aſſentientem, adſcribi nullo modo poteſt,
223. eſt, nec, ſi detur ea ætate eam obtinuiſſe, magis Conſtitutiones, quam reliqua Apoſtolica ſcripta, æque certe myſterioſa, abſcon-
226. dere debebat, denique ita abſurda non erat, ut ipſius libri nomen ne quidem liceret memorare, ut Whiſtonus exiſtimat. Ad interna argumenta progreſſus Autor, egregie monet, rem
228. omnium difficillimam ſine dubio eſſe Apoſtolicum dicendi genus imitari aut præferre, adeo ſingularia in eo eſſe omnia, ut nemo certe poſſit tentare ſimile quicquam Apoſtolis, niſi qui eodem, quo ipſi, agatur Spiritu. Quare ubique in Conſtitutio-
229. nibus pellucere impoſturam, docetur, ex deſcriptione Eccleſiarum Templorumque, quæ pacifico quidem Chriſtianiſmi ſub Conſtantino, non preſſo ſub Apoſtolis ſtatui conveniat, ex me-
232. moratis inferioribus Miniſtrorum Eccleſiæ ordinibus, Apoſto-
234 ſqq. lorum ætatem neutiquam ferentibus, ex infantum communione in Conſtitutionibus memorata, de cujus antiquitate ὡς ἐν παρόδῳ Autor diſſerit. Ita ἐσθῆτα λαμπρὰν Epiſcopo admini-
238. ſtranti tributam, pompoſos ac otioſos fere baptizandi ritus, quos
242. omnes Philippus Act. VIII, 37, 38 ignoravit, tum Feſta tanto nu-
246. mero injuncta, v. g. Sabbathi celebrandi, quæ conſuetudo No-
250 252. ſtro videtur ad Marcionis tantum hæreſin confundendam inoleviſſe, dies memoriales ipſorum Apoſtolorum, Jejunia denique tam ſevere imperata, cum ſimplicitate, modeſtia, reliquaque indole Apoſtolicæ ætatis pariter ac ſcriptionis nequaquam
258 ſqq. convenire docetur. Sed & ſeries Epiſcoporum & Hæretico-
264 ſqq. rum catalogos inibi traditos a ratione temporum & aliorum teſtimoniis ita abludere monſtratur, ut fruſtra in iis aſſerendis deſudet quiſquam, aliaque plura perſtringuntur, quæ in compendium difficulter redigas. Ultimo Capite in Compilatorem

Ope-

operis inquiritur, quod & Romano & Alexandrino Clementi, quorum poſteriorem Beveregius ejus rei accuſaverat, abjudicatur Hippolyti aliorumq; διδαχαὶ tanquam prodromi & partes operis ab alio ex his conſuti recenſentur, & quanquam difficile ſit determinare exactum compilationis tempus, cum paulatim videatur coaluiſſe opus, Ariano tamen cuidam totum centonem tribuendum eſſe ab Autore concluditur, quem toto opere modeſte, judicioſe ac erudite rem omnem expediviſſe merito teſtamur. p. 279 ſqq.

*JOHANNIS ANDREÆ GRAMLICHII TRActatus Theoretico-Practicus de Fœderibus divinis in Genere, ubi tum omnes hac de re Autores, laborioſe undiquaque conquiſiti, recenſentur & in partes vocantur, tum novæ ubique acceſſiones adduntur, ut & Compendium ſit & Complementum. Cum Appendice, quæ per Tabulas Analyticas in Synopſi repræſentat divina Fœdera, Doctrinamque Fœderalem per univerſum S. Codicem exſequitur, & Locos Theolog. omnes Fœderali Methodo diſpoſitos complectitur. Præfixa eſt Epiſtola Clar. Viri JOANNIS a MARCK.*

Lugd. Bat. apud Iſaacum Severinum, 1715, 8.
Plag. 14.

DUm prolixiorem de Fœderibus Dei & univerſalibus & particularibus Tractationem premit Cl. Autor, hunc libellum veluti Operis majoris Prodromum, in itinere literario conſtitutus, Lugduni elaboravit & in publicum prodire juſſit, approbatione Venerandi Conſiſtorii Ducalis Studgardienſis & Summe Reverendi Cancellarii Tubingenſis D. Jægeri munitum, nec non a Reformato quoque Theologo, celeberrimo Marckio in Epiſtola præfixa, quousque patiebatur publica inter Lutheranas hypotheſes & Reformatæ Eccleſiæ doctrinam diſſonantia, commendatum. In hoc itaque eleganti doctrinæ tam momentoſæ compendio ut comprehenderet paucis, quicquid ad eam ſpectat, Cap. I Cl. Gramlichius nomina tum Ebræa, tum Græca Fœderum perſequitur, mox Cap. II ad exiſtentiam Fœderum

derum divinorum probandam adverſus eos, qui vel improprie
prorſus fœdera Deum inter & Homines ſtatui exiſtiment, vel
ceteroquin in methodum fœderalem ſint iniquiores, quos inter
B. Zieglerum in notis ad Grotium, & Celeb. Förtſchium in Se-
lectis Theologicis refert, accingitur. Premit hos Noſter fre-
quentiſſimis Scripturæ S. locis, actuum ſacramentalium in Ba-
ptiſmo & S. Cœna, qui reapſe non alii ſint, quam fœderales, at-
tributorum Dei, ipſiusque Naturæ noſtræ conſideratione, quæ
ſuadeat omnino & naturale fœdus Dei cum Homine agnoſcere,
p. 28 ſqq. quod hac occaſione adverſus Joh. Placæum, fœdus naturæ na-
turaliter cognoſci poſſe olim negantem, defendit. Ac ne novitas
quibusdam merito videatur ſuſpecta, hanc doctrinam præter
31 ſqq. antiquos Patres, Euſebium, Chryſoſtomum, Auguſtinum, inde
ab initio Reformationis in utraque Proteſtantium Eccleſia ſem-
per floruiſſe docet, apud Lutheranos, facto ab ipſo Luthero &
Flacio initio, maxima nomina recenſens, apud Reformatos poſt
Calvinum & Bullingerum, cujus brevem Expoſitionem de Fœ-
dere Dei unico impenſe commendat, reliquos in vulgus notos
enarrans, qua data occaſione peculiare ſcriptum promittit, inte-
36.— gram Doctrinæ Fœderalis Hiſtoriam inde a temporibus Patrum
hucusque expoſiturum, & quidnam in ea quilibet Autor præ-
ſtiterit, quid in eo laudandum aut vituperandum, recenſitu-
rum. Nec timendam ex hac doctrina monet periculoſam cum
Calvinianis doctrinis colluſionem, quam aliqui Lutheranæ Ec-
cleſiæ Doctores ſint veriti, cum ex Clar. Autoris ſententia non
38. alia doctrina magis apta ſit ad Reformatos in noſtras par-
tes trahendos, ſiquidem nulla ratione cum abſoluto quodam
Decreto conſiſtere poſſit Fœdus conditionatum, nec irreſiſtibi-
litas aut inamiſſibilitas Gratiæ cum ratione Fœderali ſit compa-
tibilis. His ita diſputatis Cap. III ad Naturam Fœderum divi-
norum declarandam fit tranſitus, ac ab initio quidem partes
contrahentes expenduntur, Deus hinc, tanquam Dominus Fœ-
56. deris, Homo illinc, & hic quidem, quod probe monetur a Cl.
Autore, ſpectatus non ut perſona ſingularis pro ſe in individuo
contrahens, ſed ut repræſentans filios, id quod in omnibus Fœ-
deribus divinis, quæ in Scriptura memorantur, etiam quæ maxi-

me ſint particularia, quale eſt fœdus Dei cum Pineha, Num. XXV, 12, 13, obtinere bene oſtenditur. Cap. IV ad actus fœderales progreditur, inter quos a parte Dei eſt ſtipulatio, παραγγελία 1 Tim. I, 5, certam conditionem Homini confœ- p. 65-66.
derando præſcribens, (cujus conditionis ratio, ne ad merita operum forte trahatur, perſpicue exponitur) ſed & vires eam præſtandi ſimul ſuppeditans, tum ſanctio, partim promiſſoria, partim comminatoria. Utriusque rationibus datis, Cap. 5 ad Hominis actus fœderales accedit, neceſſarios, ut fœdus fiat δίπλευρον, Joh. XV, 16, & adſtipulatione vel expreſſa vel tacita, Deut. 83-86.
V, 27, Pſ. XXVII, 8, Deut. XXIX, 12. Gen. XVII, 2, ac reſtipulatione, quæ eſt ἐπερώτησις & παῤῥησία fidelium. 1 Pet. III, 21, 1 Joh. III, 21, 22, nullo tamen merito, ſed ſola promiſſione 88-91.
Dei nixa, abſolutos. Additur C. VI Ratificatio fœderis, quam Cl. Autor ultimum divini fœderis complementum vocat, non eſſentiale quidem, ſed acceſſorium, quod ritus ac ceremonias 97.
externas complectatur, ad quos a Noſtro referuntur Sacramenta tanquam pignora, in fœdere Naturæ Arbor Vitæ, in Gra- 101-104.
tiæ fœdere, quæ vulgo eo veniunt nomine, jurejurandum, ſolennia convivia, animalium diſſectio, Gen. XV, 10, Jerem. XXXIV, 18-20, tranſitus per partes cæſi animalis, victimæ denique, quæ omnia in fœderibus humanis obvia in divinis quoque ſubinde imitata eſt συγκατάβασις divina. Id quod Autori ad Cap. VII viam munit, quo comparatis fœderibus divinis cum humanis, quomodo ea ſecum invicem conveniant, quibusque rebus a ſe diſcrepent, monſtratur. Cap. VIII diviſionem exhibet Fœderum divinorum, in qua quidem Autor cum plerisque ita verſatur, ut Fœdera divina in univerſalia & particularia 124.
diſpeſcat, in illis nec cum Camerone, Amyraldo & Placæo tria, 125-128.
nec cum Pontificiis & Socinianis unum tantum admittens, ſed duo, Fœdus quippe Naturæ & Gratiæ, quorum & convenientia & diſcrepantia expoſita, ad particularia deſcendit, quæ nihil 137-140.
aliud ſunt, quam diverſæ œconomiæ atque adminiſtrationes Fœderis Gratiæ, earumque tres numerantur a Cl. Auctore, Fœdus nempe Abrahamicum, Moſaicum & Evangelicum, de quibus iterum, quibus in rebus conveniant, quibus diſconveniant,

ſtratur. Cap. IX Uſus Practici doctrinæ hujus Fœderalis ſubjunguntur. Quæ Appendicis loco habentur tres Tabulæ Analyticæ, de iis in Præfatione monet Autor, eas Sciagraphiam exhibere Operis majoris, ad Gellii Snecani ductum, qui ſimile quid integro abhinc Seculo elaboraverit, compoſitas. Earum prima ſingula Dei cum hominibus fœdera per ſingulas partes enucleat, altera, quomodo inde ab Orbe condito per pulcherrimam concatenatamque Hiſtoriæ Sacræ ſeriem indivulſo nexu ſeſe invicem exceperint divina Fœdera, enucleat, methodo vere fœderali, qualem alii tale quid tentantes nondum obſervavere, tertia Locos Communes Theologicos, atque adeo omnia Chriſtianæ Theologiæ Capita methodo fœderali, quod primus conatus eſt Joh. Braunius, eleganter incluſa ſiſtit, quo nomine hæ Tabulæ omnibus divinarum Literarum ſtudioſis oppido merentur commendari.

## *M. JO. HEINRICI THAMERI, AQUISGRANO-Juliaci, Schediaſma de Origine & Dignitate Pericoparum, quæ Evangelia & Epiſtolæ vulgo vocantur.*

Jenæ, apud Wertherum, 1716, 4.
Alph. 1 pl. 1.

CL. Autor, qui Sereniſſimo Duci Saxo-Salfeldenſi a ſacris domeſticis eſt, materiam hanc, duabus diſſertationibus in Academia Jenenſi pertractatam, conjunctim jam cum orbe erudito communicat. Rem totam erudite ſatis, & adhibito acri judicio pertractat. Primum caput originem, alterum dignitatem
p. 6. harum pericoparum oſtendit. In Prooemio præmiſſa brevi de antiquitate diei Dominicæ tractatione oſtendit tum iis, tum feſtis diebus ſingulares quasdam lectiones in uſu fuiſſe. Evan-
14. gelicas pericopas occaſione ſectionum Judaicarum, in quas legem & Prophetas diſtinxerunt, ortas eſſe judicat, & de tempore
16. varias opiniones adducit. Noſter vero accurate admodum
31. procedit, ut harum pericoparum ſuaſores, inceptores, autores atque emendatores a ſe invicem diſtinguat, & pericopas Feſto-

rum

rum a Dominicalibus diſcernat. Prima ergo feſta, in quibus ob beneficiorum divinorum recordationem textus peculiares inſtituti ſunt, fuerunt Seculo ſtatim I Paſcha & Pentecoſte, ſucceſſere Sec. II Natalis J. C. Sec. IV feſtivitas S. Stephani & Jo- p. 43-46.
annis Evangeliſtæ, Sec. VI feſtum Circumciſionis, & ſic reliqua 53.
etiam Sanctorum feſta commemorantur. In ſingulis ita ſe gerit Autor, ut ex monumentis hiſtoricis, homiliis item V. E. Doctorum, & Lectionariis antiquis, quæ probare ſuſcepit, rectiſſime comprobet. Dominicalium vero pericoparum ex 65.
Græcis primum meminit Chryſoſtomus, ex Latinis Hieronymus, cui etiam Liber antiquus Evangeliorum, *Comes* inſcriptus, vindicatur. Ii autem, qui has pericopas inſtituerunt, ad ſtatum Eccleſiæ ſuorum temporum ſemper reſpexerunt. Sic Arianis temporibus textus egerunt de miraculis Chriſti θεανθρώπȣ, reli- 70.
quæ occaſione data additæ ſunt, quam noſcere non ſemper utiq; poſſumus. Succeſſerunt ſingulis ſeculis quædam mutationes, quas omnes curioſe ſatis Autor excuſſit. De pericopis epiſtoli- 93.
cis primo loco variorum Autorum ſententiæ proferuntur, in reliquis eodem modo proceditur, ut feſtorum ſingulorum textus enarrentur. De diebus Dominicis ante Hieronymi tempora ni- 107.
hil conſtat, poſt ejus vero ætatem epiſtolas in uſu fuiſſe teſtatur Lectionarium vetus Gallicanum.

Sequitur caput ſecundum, in quo de harum pericoparum dignitate judicat Autor noſter, ubi tres omnino claſſes occurrunt. Prima eſt eorum, qui eas abjiciendas putant, quos inter 113.
ſunt Reformati, ex noſtris vero Spenerus, Benthemius & Ar- 117.
noldus. Altera eorum, qui pro iisdem, tanquam pro aris & focis pugnant, quorſum Lutherani plerique pertinent. Tertiam conſtituunt illi, qui eas neque rejiciunt neq; nimis ſuperſtitioſe 122.
defendunt, inter quos ſunt Lutherus, Dannhauerus, Mayerus, & alii ex noſtris. Noſter de iisdem eodem modo judicat, & in ſequentibus prolixe oſtendit in Evangeliis dierum tum feſtorum, 129-135.
tum Dominicalium pleraſque pericopas a textu ſuo minus recte 131.137.
ſejunctas eſſe: iſtarum ſeriem ordinem hiſtoriæ ſacræ turbare & auditores confundere: deeſſe in iisdem articulos quoſdam fidei, quæ adeo per integrum annum non pertractantur: adeſſe 147.

abuſus tum ex parte Doctorum, qui Poſtillis, quas vocamus, ſegniores in meditando verbo divino redduntur; tum ex parte
p. 151. Auditorum, quorum attentioni perpetuo iterum occurrentia impedimento ſunt. Unde tandem Noſter concludit, non adeo commode proponi hodie pericopas Evangelicas, majori omnino Eccleſiæ commodo futurum ratus, ſi autoritate ſynodi cujusdam alii textus biblici, non item annui, ſeligantur: ad obje-
156. ctiones vero quasdam breviter reſpondet. Sectio 2 hujus capitis eadem methodo, quid de pericopis epiſtolicis ſentiendum ſit, aperit, quæ nos repetere ex re haud putamus.

## *SAMUELIS WERENFELSI, BASILEENSIS, Diſſertationum Volumina duo, quorum prius de Logomachiis eruditorum & de Meteoris orationis; poſterius Diſſertationes varii argumenti continet.*

Amſtelodami, apud Rod. & Gerh. Wetſtenios H. F. F. 1716, 8.
Alph. 2 pl. 2.

NOnnulli ex Cl. Werenfelſii amicis, quos inter ſuum, in Partis alterius principio, nomen J. Ludov. Frey, D. & P. Baſil. profitetur, cum intellexiſſent, quædam a laudato Autore curatius elaborata Schediaſmata alias ſeorſim, diſſertationum Academicarum inſtar, vulgata, non ſine fructu a pluribus evolvi poſſe, conſilium ceperunt, de iis junctim in lucem publicam proferendis. Inde nata eſt præſens collectio, cujus portionem, nimirum illam de Logomachiis eruditorum diſſertationem, jam alias laudavimus in Actis noſtris A. 1693 p. 53 ſq. Dicemus igitur de ceteris. P. I p. 271 inſerta eſt de *meteoris orationis diſſertatio*, quæ de oratorum *dictis in ſpeciem ſublimibus & re vera inanibus ac vitioſis* ex inſtituto agit. Oſtendit autem nomen μετεώρου, quod olim idem, quod ὑψηλὸν notabat, abutentium culpa, fato multis aliis vocibus communi, in pejorem partem tractum fuiſſe, adeo, ut & a Longino ὑψηλά, vere ſublimia, & μετέωρα, vanam granditatis ſpeciem præ ſe ferentia, expreſſis verbis diſtinguantur. Hinc quid ad orationem grandem & ſublimem requiratur, docet. Scilicet poſtulat res ſublimes, excellentes & admirandas, ſive judicio Philoſophorum tales ſint, ſive tales habean-

habeantur aut communi omnium hominum, aut eorum ſaltem, apud quos verba facimus, opinione; iis par requirit oratoris ingenium ac vigorem, præcipue vividioris imaginationis vim, in Poetis maxime conſpicuam, cum judicio acri ac incorrupto conjunctam. Poſt abſolutam in mente, judicioque probatam rei magnæ imaginem, videndum cenſet de verbis eandem æquantibus. Illa autem ſublimitatem nanciſcuntur, vel autoritate utentium, vel ſono, vel quæ inprimis attendenda venit, ſignificatione: circa quam monet obſervandum, ut adhibeantur verba non tam ea, quæ res magnas ſignificant, ſed quæ plus & omnium efficaciſſime eas deſignant. Huc refert illa Ciceronis in Senatu dicentis: *Senatus hoc intelligit, Conſul videt:* humilior enim fuiſſet oratio, ſi dixiſſet: Vos intelligitis & ego video. Hinc progreditur ad animum ſublimem, a quo ſolo grandis proficiſci poteſt oratio, deſcribendum. Magnum autem vocat animum, qui omni affectu in res magnas & eximias fertur, iis unice delectatur, viliores deſpicit, in omni fortuna conſtans eſt, liber, ſimplex, verique tenax. Hunc exiſtimat pingi integro orationis habitu, ſparſis per orationem ſententiis & apophthegmatibus. Verum recte ex his omnibus colligit, orationem ſublimem rem eſſe multo difficillimam, quam dum non aſſequuntur, qui eam affectant, incidunt in *μετέωρα*; de quibus nunc agit, eorundemque tria conſtituit genera: 1 quando oratio vere ſublimis rei humili accommodatur, 2 quando in argumento magno deeſt granditas orationis, 3 quando nec res ſublimis eſt, nec adeſt orationis ſublimitas. Prius vitium originem ducere duabus ex cauſis inquit; vel cum majoris facimus res leves, quam re vera ſunt, vel exiſtimamus apte de re nulla dici poſſe, niſi magnifice dicamus. Illuſtrat hæc exemplis *Jul. Cæſ. Scaligeri*, filio ſuo *Sylvio* Latini ſermonis accuratiorem rationem intempeſtiva verborum pompa commendantis: & *Chriſt. Longolii*, ſemet adverſus leves accuſatiunculas maximo clamore tuentis. Addit etiam, in idem vitium non raro incidere plerosque maximorum virorum imitatores, eos ſcilicet, ut interpretamur, qui judicii imbecillitate laborant: & tales, qui magnis ubique nominibus abutuntur, quod non magni cujusdam ex antiquitate viri autori-

 tori-

toritate eſt comprobatum. Alterum meteori genus apud illos licet deprehendere, qui ſublime judicant id, quod obſcurum, imo quod inſolens, rarum & extraordinarium eſt: qui tropis illatis ſæpe plus amittunt, quam lucrantur; qui nimis exquiſitum in cunctis ornatum affectant, in quo tamen prudenter modus ſervandus erat. Huc ſpectant meteora turgida, ſive quidam granditatis exceſſus, in ſoluta ligataque oratione obvius. Tandem peſſime peccant inter omnes, quibus videntur ſublimia, quæ ſuperba, quæ ferocia, imo impia exiſtunt, qui error eo eſt vulgatior, quia quotquot ſumus, ſuperba ſumus animalia, qui verborum immoderata arrogantia nimium quantum delectamur. Tertium meteori genus inter omnia maxime ridiculum eſt, quia & res ineptas verbis inepte turgidis deſcribit, id quod exemplis quibusdam manifeſtius a Cl. Autore oſtenditur.

In Parte altera harum Diſſertationum occurrit I Epiſtola ad Theodorum Gernlerum, in qua, quid de amicorum, ſuarum diſſertatiuncularum editionem ſtudioſe urgentium, conſiliis exiſtimet, liberius exponit, ægriusque ferre videtur illa molimina, quibus ſchediaſmata non curate ſcripta, ſed pene effuſa, non orbis literati luci, ſed umbræ academicæ deſtinata, protrudere in publicum laborabant. Epiſtolam excipit II *Schediaſma de ſuperſtitione in rebus phyſicis*, in quo apte admodum & graviter eorum redarguit vaniſſimam perſuaſionem, qui *neſcio quos admirabiles & prope divinos cauſis naturalibus tribuunt effectus, tametſi nullam inter cauſam & effectum connexionem ratio excogitare poſſit, neque latentem nexum conſtans experientia confirmet.* Nexum Phyſicum inter cauſam & effectum ponit duplicem; generaliorem, quando nil aliud comprehendimus, quam quod corpus motum contactu ſuo movere aliud, & talem effectum producere poſſit; & ſpecialiorem, quando & modum agendi diſtinctius capimus. Notat data occaſione commenta Phyſicorum aſtrologizantium, & eorum, qui numeris ſingulares virtutes ineſſe contendunt, quique experientiam ſolam, plerumque incertam, quandoque manifeſto falſam, audacius & ſine ratione crepant. III p. 28 ſqq. legitur *Judicium de Argumento Carteſii pro exiſtentia Dei petito ab ejus idea.* In principio obſervat,

vat, affici injuria Carteſium a pluribus, exiſtimantibus, eum, neglectis argumentis certioribus, levia tantum ſectatum, ut atheorum impietati patrocinaretur. Docet igitur, ſyſtematis ſemel concepti, in quo exiſtentia Dei, ante operum divinorum contemplationem, præſtruenda erat, rationem, anſam, ex idea Dei Dei exiſtentiam demonſtrandi, præbuiſſe. Duo autem ſunt, quæ ab idea illa petit Carteſius, argumenta: unum a poſteriori, ſcilicet mentem ideam Dei non habere a ſe, ſed a cauſa quæ formaliter contineat omnes perfectiones, quas idea habet objective; alterum a priori, quod nimirum exiſtentia neceſſario contineatur in idea Dei; ſed notat Cl. Autor ſophiſma hic latere, ab ipſo Carteſio non obſcure patefactum. Dum nimirum operoſus eſt medit. III in demonſtranda hac propoſitione, Deus exiſtit, quæ dicenda erat nullius indiga demonſtrationis, ſi prædicatum tam clare contineretur in idea ſubjecti. Fallaciam vero in eo ſitam putat, quod Carteſius abſque ullo fundamento ponat, exiſtentiam in mente objectivam ſemper cum exiſtentia neceſſaria & reali extra mentem copulatam. Huic judicio additæ ſunt IV *Vindiciæ de argumento Carteſii contra Epiſt. apolog. I. H. S. p. 63 ſq.* quibus levibus quibusdam ſibi propoſitis objectiunculis cenſuit occurrendum. In diſſertatione *de Loquela*, quæ nunc V ſequitur p. 111 ſqq. oſtenditur imperfectio linguæ repræſentativæ, & perfectio ſummaque opportunitas linguæ vocalis, quæ & formatu facillima & varietati rerum deſignandarum utiq; longe eſt aptiſſima. Accedit ad linguæ primigeniæ conſiderationem: negat p. 155, a Deo homini infuſam fuiſſe naturalis cujusdam linguæ notitiam: ſpeciatimque quod Ebræa lingua talis haberi nequeat, inde monſtrare conatur, quia ceteris non facilior, nec leviori opera diſcitur. Pag. 158 ſq. negat Cl. Autor, Adamum indolem rerum, præcipue animantium, penitius perſpectam habuiſſe, nominaque indoli apta ab eodem fuiſſe aſſignata, in quo ſuffragari eidem haud poſſumus. Sed tamen non penitus negat primævi ſermonis divinam originem, conceditque, Deum magiſterio quaſi ſuo præiviſſe Adamo, linguam vocalem condituro, dum nimirum frequentiſſimo in commercio ſonis quoque articulatis ad Adamum uſus eſt: putat adeo ex collo-

quiis

quiis divinis, memoriæ ſingulari felicitate, Adamum voces ſive nomina rerum potuiſſe retinere. Pag.165 tandem contendit linguam inde ortam in ſtatu innocentiæ manſiſſe adhuc rudem admodum atque imperfectam. P. 167 eam ſequentibus temporibus & perfectiorem redditam & varie immutatam fuiſſe, donec ingrueret divino judicio linguarum confuſio, in qua voces retentæ rebus diverſis, antiquis nempe ſignificationibus oblivione quadam ſublatis, tribuebantur, ut inſervire prioribus finibus, absque plurium peculiari conſenſu, haud poſſent. VI p. 187 ſqq. legitur de *Finibus mundi Dialogus*, cui p. 225 adduntur VII *de figura mundi Theſes*. In Dialogo ſub Philalethæ perſona confutat infinitatem mundi Carteſianam ex eo, quod extenſus ſit, quod partes habeat, quæ infinitæ eſſe nequeant, quodque ſpatium menti, terminos mundi cogitanti, occurrens revera imaginarium & ens rationis exiſtat. Figuram vero ſphæricam conjicit, quæ omnium maxime æquabilis ordinataque videtur. VIII de *Atomis* quædam meditata p. 239 refert: nimirum extenſi diviſibilitatem in indefinitum admittit, inde vero inferri poſſe, quod non dentur atomi, negat, potius cenſet, ex eo ſequi atomos dari innumerabiles & numero indefinitas, ut tot concipere non poſſimus, quin plures revera inſint corpori. IX ſequuntur *Aſſertiones & Quæſtiones de tempore* p. 285 ſq. In iis, quod tempus quantitas durationis aptiſſime nominari queat, poſt alios, aſſerit. Ariſtotelis vero definitionem non quid tempus ſit, ſed quomodo innoteſcat, oſtendere, & ad determinandum tempus commodiorem menſuram motu, tanquam duratione notiſſima, haud dari, docet. Pergimus ad X, Dialogum ſcilicet *de Animæ immortalitate*, p. 307. Animæ naturam ſitam in cogitatione putat; cogitans vero, quia non extenſum eſt, partes non habet, diſſolvi ergo in tales nequit, cum igitur deſtrui poſt corporis deſtructionem nequeat, multo minus intereat ſecundum ſubſtantiam, quod ne quidem de corpore dici poteſt, & tamen ſine cogitatione eſſe non poſſit, concludit, animam poſt mortem non perire, ſed vivere, ita quidem, ut cogitet. XI ſequitur *Philoſophiæ moralis ſpecimen* p. 315 ſqq. Diviſit idem in partes quatuor. In primo monſtrat, quid ſit ſecundum rationem vivere, in ſecun-

ſecunda incitamenta; in tertia impedimenta virtutum; in quarta exercitationes, quibus ad habitum acquirendum uti queamus, commendat: ſed omnia paucis lineis abſolvit. In *Theſibus ex variis Philoſ. partibus* XII, p. 327 relatis, improbat ſententiam alicujus Philoſophi ſtatuentis, judicium eſſe compoſitionem vel diviſionem nominum per verbum *eſt*, & *non eſt*. Num. XXIII aſſerit, plurima illum ſcire, qui nullum unquam ſyllogiſmum fecit, quæ ſententia de propoſitionibus intellecta defendi vix poteſt. Conſtitit enim dudum omnem veritatem per ſyllogiſmum, naturale illud ſubſidium ideas connectendi & ſeparandi, cognoſci. Annectuntur ultimo loco Oratio de Comœdiis, quam adoleſcens adhuc compoſuit, quaque earum uſus defendit, tum exarata ſermone Gallico Philoſophi deſcriptio, & Epigrammata Latina varia.

LES ELOGES DES HOMMES SAVANS TIREZ DE L' Hiſtoire de Mr. de Thou.

i. e.

*VIRORUM DOCTORUM ELOGIA EXCERPTA ex Thuani Hiſtoria, cum additamentis, compendium vitæ ipſorum, de iisdem judicia & catalogum operum continentibus, Autore ANT. TEISSERIO, Conſil. & Hiſtoriogr. Regis Boruſſiæ. Quarta editio, correcta, & per innumeras novas obſervationes quarto tomo nunc aucta.*

*Tom. IV.*

Lugd. Bat. apud Theod. Haak, 1715, 8.

Alph. 5 pl. 7.

TAnta literatorum æmulatione excepta eſt opera, quam doctiſſimus Teiſſerius communi omnium applauſu probatis Thuani virorum doctorum elogiis præſtitit, ut jam quartum illa in publicum prodeuntia decora gratitudine excipiant. Id vero egerat Thuanus, inter recentioris ævi hiſtoricos facile princeps, ut integri ſeculi enarrationi, eruditorum ſingulis annis mortuorum, plus quadringentorum, ſubjiceret elogia, breviter equidem abſoluta, ſed quæ illa potiſſimum comprehenderent, quibus egregie de publica re eſſent meriti. Verum diſperſa le-

gebantur in vaſto & magni pretii opere, ut non niſi impedito ſtudio conquiri poſſent; & propriorum nominum ex vernacula quarumque gentium in Latinam linguam converſio obſcura reddebat illa; hinc interpretationem, quam in ſermonem Gallicum jam ante Rierus, Academiæ Gallicæ Socius ſuſceperat, adoptavit & ſupplevit Teiſſerius. Cumque propter brevitatis neceſſarium ſtudium, nec vitæ cujusquam ordine contextam ſeriem, nec operum editorum perfectum indicem pertexere Thuano licuiſſet, hoc ipſum præſtare, conquiſitis aliorum etiam de iisdem teſtimoniis, Clariſſ. Teiſſerius contendit. Et primum quidem, cum jam perſecutionis illius Gallicæ gravis tempeſtas propius immineret (quare & maturandum opus putavit) anno 1683 Genevæ in lucem edidit, quam editionem mox altera, Lugduni expreſſa, ſecuta eſt. Sed feſtinatio errores genuit, quos Cl. Bælius in Dictionario hiſt. crit. paſſim indicavit, quare multos in ſecunda editione anno 1696 Ultrajecti excuſa ſuſtulit, eandemq; plurimis novis obſervationibus additis locupletiorem reddidit, cui deinde novum additionum volumen ſeparatim Berolini 1704 ſucceſſit, quod ut in Actis A. 1704 p. 441 indicavimus, pro complemento operis haberi poterat. Verum, neque ſic defecit diligentiſſimi Autoris ſtudium, ſed novam nuper editionem molienti bibliopolæ non exiguam ſupplementorum farraginem liberaliter ſuggeſſit, & errores diligentiſſime correxit, in quibus quidem induſtriam ejus effugit, quod in novo tomo Berolinenſi in vita Andreæ Alciati p. 17 allegentur *Gaspard Gudii* epiſtolæ, pro *Marquardi Gudii*, quod ſphalma in nova hac editione tom. I p. 74 repetitum eſt. In vita Jo. Rivii merito ridet doctiſſimus Teiſſerius Ryeri, Thuani interpretis, lapſum in verbis: *annos cum ſeculo numerabat*, quæ Gallica fecit *agé de cent ans*, cum Thuani mens eſſet, cum ſeculo vivere incepiſſe Rivium atque 53 ætatis & ſeculi anno deſiiſſe: verum neſcimus an ſatis ad mentem ipſius Thuani verba, quibus Rivium dicit, *pueritiæ & juventuti inſtituendæ operam Zwickaviæ impendiſſe*, ipſe Teiſſerius verterit: *Il fut etabli Profeſſeur a Zvickaw*, & poſt: *Georgio Fabricio in munere ſcholæ regendæ ſucceſſore relicto*, quæ Ryerus interpretatur; *lui ſucceda dans la conduite des etudes*,

quæ

qua a Teiſſerio minus animadverſa ſunt, quamvis plane alienum ſenſum inferant. Interim huic editioni minime denegandum, quod jure ſuo omnibus prioribus longe præferri poſtulet. Quod ad Indicem elogiorum univerſalem, quarto Tomo ſubnexum, multo quidem plura eruditorum nomina nunc illic comparent, quam in indice Ultrajectinæ editionis, quod tamen ita ſaltim capiendum eſt, quod eorum qui illic nominantur, præcipue homonymorum, levis tantum in opere mentio injecta ſit; ut cum vitæ Henr. Stephani ſubjungitur, quod alius Henr. Stephanus, Uratislavienſis Jureconſultus, claruerit, cujus quidem aliunde notitiam non habemus. Ceterum Cl. Autor haud diu ſuperſtes fuit editioni huic, quippe A. 1715 d. 7 Sept. anno æt. 83 Berolini exſtinctus.

## DISSERTATION CRITIQUE SUR L'ILIADE.

h. e.

## *DISSERTATIO CRITICA, IN ILIADEM Homeri, ubi occaſione illius poematis, diſquiritur, quæ ſanæ rationi & antiquorum, æque ac recentiorum ſcriptorum autoritati conveniant; Autore Abbate TERRASONIO, Academiæ Regiæ ſcientiarum Socio.*

### *Tomi II.*

Pariſiis, apud Franc. Fournier, 1715, 8.

Alph. 2 pl. 6.

PHiloſophiæ ſtudia cum elegantioribus literis conjunxit ingenioſiſſimus Autor, & ſic artis poeticæ regulas ad illorum principia revocare inſtituit, ac Veterum judicia ad eandem trutinam expendere. Tribuit Philoſopho vim aliquam & imperium, unde illis in artibus, quæ a recta ratione dependent, aliorum autoritati non nimis inhærendum eſſe ſequitur. Quod ad Poetica attinet, Ariſtotelem, libello de arte poetica, & P. Le Boſſu, libro de poemate epico, utilia multa tradidiſſe agnoſcit. Sed illum tamen obſcuritate laborare, hunc amori, quo Homerum, Virgilium, Ariſtotelem & Horatium complectitur, nimium indulgere, ac manifeſte in eo errare, quod artes ingenii apud antiquiſſimos Græcos in ſummo perfectionis apice fuiſſe contendat,

 dat,

dat, cum Homeri tempore veluti in infantia fuerint, adoleverint Athenis florentibus,& maturuerint demum ſub Cæſare & Auguſto. Deinde cum per Septentrionales populos cultioris mundi ſeries diu interrupta fuiſſet, Cl. Daceria putat, renatis ſub Franciſco I in Gallia literis Oratores ſubito, & Poetas eximios prodiiſſe, qui ex Veterum Græcorum & Latinorum lectione vim ſuam atque ornatum hauſerunt. Sed contra contendit Terraſſonius, non comparandos illos eſſe cum poſterioris ſeculi ingeniis, ac eloquentiam æque ac poeſin Gallicam tum demum effloruiſſe, cum proprium judicium ſuoſque mores ſequi homines incepiſſent, cumque ſpiritus ille philoſophicus Carteſio inprimis autore latius ſe diffundere incepiſſet. Hinc erudite digreditur Athenas, oſtenditque multa illis ad perfectam ingenii gloriam defuiſſe. Tum contra Cl. Daceriam diſputat, quæ Latina Græcis ingenia poſtponit. Præfert illis Ciceronis judicium, ex cujus ſententia, Romani aut invenerunt per ſe ſapientius, quam Græci, aut accepta ab illis fecerunt meliora, quæ quidem digna ſtatuiſſent, in quibus elaborarent. Ad felicem Græciæ orientaliumque populorum ſitum, Soliſque quo fruerentur, favorem reſpondet, Regnorum potius, aut Rerumpublicarum tranquillitati, & magnatum in literas favori, aliiſque circumſtantiis, quam ingenio aeris, literarum incrementum eſſe tribuendum. Tandem Autor Philoſophiæ, & inprimis Geometriæ, maximam in elegantioribus literis utilitatem probat, utpote quæ libertati ſuæ mentem aſſerat. Iliadis materiam in generalem & ſpecialem dividit Autor, quo de propoſito ejusdem poematis accuratius judicare poſſit. Illam Trojanum bellum, hanc Achillis iram fuiſſe dicit. Laudat generalem materiam, quum Trojanum bellum ad Græciæ laudem non parum contulerit, cui propterea Ilias non potuit non placuiſſe. Aſſentitur etiam Ariſtoteli, quod ad ſpecialem Iliadis materiam attinet, cui Homerus præ ceteris divinus apparuit, quia non totum bellum, ſed partem ejus cantare aggreſſus eſt. Interim negat, hanc partem, quæ de ira Achillis agit, dignam eſſe Epico carmine, imo & anguſtam putat nimis, & ſic fore, ut imputari illi poſſit, quod aliena immiſcuerit, quæ ad Achillis iram, Trojanumque bellum nihil faciant. Id

adhuc

adhuc deſiderari poteſt, quod dum terribilem repræſentare Achillem vult, otioſum facit. Ipſum etiam Iliadis initium triplici laborat vitio. Crederes enim prima fronte, Achillem in Græcos impetum facturum, & ira ejus in Agamemnonem tantum innuitur, cum glorioſior ejus in Hectorem ardor fuerit. Imo mors Hectoris, pulcherrimum illud Achillis facinus, plane ibi non prædicitur, cum regula Epici carminis ſit, ut ab initio ſtatim conſilium herois indicetur, quod poſt graviſſima obſtacula feliciter tandem exſequatur. In ipſa Iliade duo contraria proponi putat, dum Græcos adeo effert, qui tamen mox cum ingenti (100000) exercitu exiguam Trajanorum manum ſuſtinere nequeunt, tandemque ad naves repelluntur, neque aliud præſidium, niſi in conciliatione Achillis habent. Longinus περὶ ὕψους extollit Ajacis preces ad Jovem, ut diſſipet obortas tenebras orantis, utpote non vitam ſibi petentis, ſed diem repoſcentis, ut fortitudinem, cujus exſerendæ facultatem ignavæ tenebræ eripuerant, oſtentet. Sed Cl. Terraſſonius lucem illum optare obſervat, non, quod Longino viſum, ut cum Trojanis pugnet, ſed ut inveniat, quem ad Achillem mittere poſſit, quo is, de Patrocli morte certior factus, ad defendendos Græcos adveniat. Quam humiliter porro Græci, & ipſe tandem Agamemnon, inſanienti Achilli morem gerant, quam extra ſcopum ludi in honorem occiſi Patrocli, & ſupplices Priami preces Hectoris corpus ſibi petentis. Tum docet uſum doctrinæ moralis in poemate, eaque occaſione dramata muſica defendit, & quantum Homerus in Epicum characterem peccaverit in repræſentando heroe ſuo. Regulam ponit, quod heros, quem Poema Epicum proponit, virtutibus ſummis inſtructus eſſe debeat, & in exemplum producit Telemachum: Ilias autem nec in Agamemnone, nec in Achille, nec in Hectore ſibi conſtat. Tum inter heroes, quos Homerus finxit, & illos, quos *Hieroſolymæ liberatæ* Autor Taſſus produxit, comparationem inſtituit, quæ omnino, ſimul cum iis, quæ in fine de arte characterum Autor diſſerit, legi merentur. Deos alios depingere non potuit, quam craſſa illius temporis ignorantia & paganiſmi tenebræ permiſere. Sed aliter ſe res habet cum illis, qui hodie in id laborant, ut Deos injuſtos,

 ridi-

ridiculos, rixoſos defendant, ipſis gentilibus pejores, quorum multi Homeri doctrinam damnarunt; Jupiter adeo impotens animi deſcribitur, ut Dii inferiores in illum conjuraverint, regnoque fere expulerint. Sequitur nubes exemplorum, quæ injuſtitiam & malitiam Deorum probent, ut nec ipſæ, quæ in Iliade adducuntur perſonæ, ſive ex Deorum numero, ſive homines ſint, Jovis juſtitiam agnoverint. Aggreditur poſtea rationes, quibus Homeri autoritatem hodie defendunt. In eo inprimis prolixus eſt, ut falſas eſſe oſtendat, quas ſibi fingunt in Diis Iliados allegorias, quaſi Jupiter Deum, Minerva ejus ſapientiam, Mars fortitudinem ſignificet, quæ tamen divinæ eſſentiæ attributa cum ipſo ſæpe Deo pugnant, ſibique contradicunt, quæ latius Autor deducit. Sequuntur moralia & phyſica ſimilia, quibus uſus Homerus; ubi Autor multa cum eruditione contra illos pugnat, qui ad Homeri excuſationem S. Scripturæ locis abutuntur, imo ex hac illum multa ſumſiſſe credunt, vel Homeri ſcribendi rationem cum Autoribus a Deo inſpiratis comparant. Ultimo loco miracula ficta, prœlia, ſermones, præcepta & ſententiæ morales, & ipſe ſtylus, examinantur.

## Des Deutſchen Reichs-Archivs Spicilegium Eccleſiaſticum.

h. e.

## *ARCHIVI IMPERII GERMANICI SPICILEGium Eccleſiaſticum ſive Germania Sacra Diplomatica, collecta a JO. CHRISTIANO LUNIGIO.*

## *Tomi IV.*

Lipſiæ apud Heredes Frid. Lanckiſii, 1716, fol. Alph. 52.

ABſoluto XIII Tomis *Archivo*, quod Cl. Editor vocat, *Imperii Germanici*, cujus mentionem Anno ſuperiori Menſe Decembri fecimus, in eo erat ut Indicem operis integri ederet locupletiſſimum. At cum inter hæc multi deſiderarent, paulo plura, quod ad ſtatum Eccleſiaſticum, monumenta exhiberi, atque in

in his aliqui liberalius ſymbolas ſuas conferrent, non abs re duxit Cl. Editor, novum quoddam Spicilegium Eccleſiaſticum concinnare, quod IV Tomis prodiit, Tomos Archivi XIV, XV, XVI & XVII conſtituentibus. In Præfatione Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum & Abbatiſſarum pronam in communicandis ſchedis voluntatem debitis laudibus extollit. Luget tamen nonnullarum Eccleſiarum fata, quæ ſuas fundationes bello, incendio aut aliis adverſis caſibus amiſerunt. Monet etiam, ſe litibus de quorundam diplomatum fide nolle immiſceri, officio ſuo ſatisfactum ratus, ſi, ut oblata ſint diplomata ſedulo atque fideliter ederet, de quorum fide atque antiquitate alii diſpexerint. Alphabetico in collocandis Epiſcopatibus &c. ordine uſus eſt, ne juribus illorum præjudicare velle videretur, quanquam & in quibusdam ſerius transmiſſis ordo mutatus fuerit. Ceterum Viros doctiſſimos, quorum opera in colligendis hiſce voluminibus uſus fuit, quo nomine inprimis Cl. Uffenbachium Francofurtenſem celebrat, ut eadem benignitate ſibi in colligendo *Spicilegio Seculari* auxilio eſſe velint, decenter rogat. Hujus editionem ſe, ſimul ac occaſio id feret, moliri dicit, quo inprimis Comitum atque Baronum Imperii jura illuſtrabuntur. Idem demum Index generalis excipiet.

Nunc de ordine tantum, quem in hoc *Spicilegio Eccleſiaſtico* ſervavit, aliquid dicamus. Tomo I Generalia tam antiquiſſima quam nova, Chriſtianam in Germania fidem reſpicientia, diplomata, concilia, literæ, Comitiorum Receſſus continentur. Tomus II Moguntinum, Trevirenſem, Colonienſem, Salisburgenſem, Veſontinum, Magdeburgenſem & Bremenſem Archi-Epiſcopatum & ordinem Teutonicum Johanniticumque complectitur. Tomus III de Epiſcopatibus; IV de monaſteriis, Abbatibus & Abbatiſſis immediate imperio ſubjectis agit. Vetat rerum notatu dignarum moles, quo minus ſpeciminis loco quædam excerpi poſſint. Ceterum, quibus Cl. Lunigii ſumma integritas, diligentia & ampliſſimum commercium literarum cognita ſunt, de operis præſtantia ſatis, ut credimus, perſuaſi ſunt.

## Des Heil. Röm. Reichs Staats Acta von jetzigen XVIII Seculo.

i. e.

## *SACRI ROMANI IMPERII ACTA PUBLICA Seculi decimi octavi opera CASSANDRI THUCELII. Tomus II.*

Francof. & Lipſiæ, apud Joh. Felicem Bielcke, 1716, fol. Alph. 10.

PRodit jam Tomus Actorum Thucelii Secundus, cujus (prioris enim M.Sept. anni ſuperioris mentionem fecimus) nunc quoque brevibus ratio reddenda eſt. Inſeruit Autor Cel. huic Volumini ſcripta anno 1702 inprimis variis linguis conſignata, nonnulla etiam partim in priore omiſſa, partim ob cohærentiam rerum ex annis 1701 & 1703 huc referenda; inpoſterum vero Acta cujusvis anni ob rerum copiam ſe duobus Tomis editurum, & quinis Voluminibus Indicem copioſiſſimum additurum pollicetur. Præterea ut rigidæ quorundam cenſuræ reſpondeat, Acta iſta ex Electis Juris Publici, Lunigii Operibus vaſtiſſimis, & aliis laude quidem ſua haud defraudandis petita pernegat, quippe quæ jam ante horum editionem collecta, XVIII Volumina jam compleant. Caput I hujus Tomi Acta circa Articulum IV pacis Ryſvicenſis, & Proteſtantium Gravamina Religionis; Cap. II nonnulla de civibus Evangelicis in terris Cæſareis; Cap. III continuationem litis, quæ Epiſcopum inter Civitatemque Wormatienſem interceſſit; Cap. IV plura ad ſucceſſionem Hiſpanicam & titulos Regis Hiſpaniæ in Auguſtisſimum Carolum III publice collatos pertinentia continet. Ex his notandæ *Excerptorum hiſtoricorum & Juridicorum de natura ſuc-*
p. 81. *ceſſionis in Monarchiam Hiſpaniæ Continuationes tres*, ab *Ulrico Obrechto*, uti ajunt, conſcriptæ, in quibus ex Molina, Grotio, aliisque, & hiſtoriarum fide probare Autor conatur, ſuccesſionem cognaticam ſub ipſo adeo Pelagio in Hiſpania fuiſſe introductam; Regnum Hiſpanicum eſſe majoratum, qui nec renunciatione nec teſtamento mutari poſſit; denique Principem aut Populum in ordine ſuccesſionis recepto nihil jure poſſe immutare, licet vel violentia quorundam, vel Regia ſtirpe extincta, electioni re ipſa locus ſubinde relinquatur. Sequuntur Auſtriacis addictiores, *Meditationes ad ſcripta quædam de ſucceſſione in Monarchiam Hiſpaniæ*, Gallica lingua exaratæ; & *Juſti-*

*Juſtitia Auguſtæ Domus Auſtriacæ in Regna & Provincias Hiſpanicas*, cujus Autor ob proximitatem gradus, & jus Repræſentationis, & maſculorum prærogativam Regna hæc Leopoldo invictiſſimo vindicat. Cap. V de fœdere cum Helvetis ob Ducatum Mediolanenſem renovando, & licentia copias apud eosdem conſcribendi; Cap. VI de Transactione Megalopolitana circa hæreditatem Guſtrovienſem; Cap. VII de pactis dotalibus inter Adolphum Fridericum, Ducem Megalopolitano Strelizenſem, & Johannem, Ducem Saxo-Gothanum; Cap. VIII de litibus inter Fridericum Wilhelmum Ducem Megalopolitano Suerinenſem & Status Provinciales obortis, & Cap. IX de illius Transactione cum Roſtochienſibus agit. Cap. X lites de ſuperioritate territoriali inter Brandenburgicos ratione Ducatus Magdeburgici, & Mansfeldicos agitatas exhibet, hiſce petentibus, ut ſequeſtratio abrogetur; Brandenburgicis contra urgentibus, ſuperioritatem ipſismet quidem, minime vero bonis a Magdeburgicis occupatis competere; nec ſequeſtrationem tolli poſſe, cum creditoribus illud detrimento ſit futurum; imo a Brandenburgicis ſolum iſtam haud poſſe extorqueri, cum ſimul a Saxonibus conſtituta ſit ſequeſtratio. Cap. XI Legatorum Burgundici & Gallici emigrationem e civitate Ratisbonenſi; & Cap. XII, quæ ob crimen feloniæ a Mantuano & Sabaudo patratum evenere, ſiſtunt. Cap. XIII controverſias Colonienſis cum Capitulo ob tributa absq; Statuum Provincialium conſenſu exacta, captumque a Gallis Decanum Capituli Leodienſis, & Statibus Circuli ob milites coactos, fœdus cum Gallis, & copias ipſorum ſub nomine militum Circuli Burgundici in arces ſuas receptas, ac litem de Succeſſione Hildeſienſi tradit; ubi animadvertimus, Colonienſem a Gallis pellectum ſpe, terras ſuas ſeculari conditione induendi, & uxorem ducendi, eademque conſilia anteceſſorem ipſius mente agitaſſe; Capitulum Colonienſe repetiiſſe Cæſaris verdam, a Ruperto Palatino quondam An. 1368 occupatam, & An. 1702 propterea ab Electore Palatino ſibi vindicatam; præterea Colonienſem a ſuis ſibi impoſitum ſero agnoviſſe. Cap. XIV turbas Bavaricas & motus inde in Circulo Suevico excitatos; Cap. XV fœdera exteros inter & quoſdam Imperii Circulos;

p. 134.

542.

600.

Cap. XVI Circuli Franconici apparatus bellicos; Cap. XVII Acta Conventuum Circuli Suevici; Cap. XVIII Concluſa Imperii contra Regem Galliæ, Ducem Andegavenſem, eorumque ſocios; & Cap. XIX Brunſuico-Luneburgenſium Jura ſuccedendi in
p. 764. Regna Magnæ Britanniæ commemorant. His junguntur Cauſæ, cur Seren. Mater Electoris Hanoverani, & Princeps Electoralis in Angliam accerſendi, alii vero, qui jus ad hoc Regnum ſibi tribuunt, rei læſæ Majeſtatis declarandi & omnes Angliæ cives idem juramento firmare teneantur; qua occaſione Rigidiores
794. clandeſtini favoris in Pontificem & uſurpatorem Regii nominis incuſantur. Cap. XX Anglorum conſilia adverſus occultas Gallorum fraudes, quas fruſtra illi excuſare conati, & Declaratio belli contra Gallos; Cap. XXI Clarigatio Belgarum, una cum
814. 816. literis Ducum Guelferbytanorum & Suecorum, quibus rumores contra ſe ſparſos amoliuntur, & querelis Ducis Montisbelicardi contra Gallorum injurias, atque Cap. XXII Literæ ad Regem Boruſſiæ de ſuſcepta nuper Regia dignitate exaratæ, & Reverſales, quas vocant, Polonis eandem ob cauſam exhibitæ, deprehenduntur. Cap. XXIII exhibet pacem Danos inter & Holſato-Gottorpienſes Travendalii initam, & Controverſias inde enatas. Denique Cap. XXIV Miſcellanea, ex quibus haud ſilentio
554. prætereundum Concluſum Collegii Electoralis, vi cujus Electorum Legati Exteris in loco tertio cedere, aut ipſos *Excellentiæ* titulo compellare detrectant, niſi eodem charactere repræ-
865. ſentativo gaudeant; tum Edictum Regis Galliæ, quo Nobilibus ſuis permittit, ut absque metu Nobilitatis amittendæ mercatu-
869. ram exerceant; Edicta magni Ruſſorum Czarii de libertate Religionis cunctis in ipſius provinciis degentibus conceſſa, emendatione rei militaris & civilis, atque præcepta, quæ Moderator ſtu-
175. diorum Principis Ruſſorum hæreditarii ſequi teneatur; tum & literæ Jeſuitarum ad Pontificem de cultu Sinenſium.

*JO. GEORGII GRÆVII COHORS MUSARUM, ſive hiſtoria rei litterariæ, nec non hiſtoria bibliothecalis cum ſynopſi rei numariæ & ratione temporum, accurante WOLPHERDO van BUEREN.*

Trajecti ad Rhen. apud Jacob. van Poolſum 1715, 8.
1 Alph. 2 plag.

Hæc

HÆc cohors Muſarum, quæ celeberrimi Jo. Georgii Græ-vii nomen præ ſe habet, partim hiſtoriam rei literariæ, partim hiſtoriam bibliothecalem complecti traditur. Hiſtoria rei literariæ ad epocharum ordinem accommodata eſt, ita, ut diſputentur quædam de rei literariæ fatis primum ante diluvium, de aſtrologia atque aſtronomia: deinde ex tempore diluvii ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto, de artibus quippe magicis apud Ægyptios, de Atlante & Prometheo, omnium rerum inventoribus, de ſcriptis Noachi, Chami, Sambethæ Sibyllæ, de oraculis Sibyllarum, de ſcriptis Jacobi, Zoroaſtris, Perromedis, Hermetis Triſmegiſti, Sanchoniathonis; tertium ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto ad templum Salomonis, de ſtatu populi Iſraelitici, de imperio Ægyptio, de regno Sicyoniorum apud Græcos, de regno Argivorum; de regno Thebano; Cretenſium a Minoe Jovis alumno legibus inſtituto; de Thebano bello & Argonautarum in Colchidem expeditione; de ſcriptis Moſis, Joſuæ & Judicum; de tragœdiis in regno Mycenarum & Argivorum; de inventione literarum in re publica Judaica, de arte poetica apud Græcos; de Orpheo, Muſæo Athenienſi, Amphione Dircæo, Eumolpo Athenienſi, & de Chirone Theſſalo: quartum a templo Salomonis ad captivitatem Babylonicam, de regnis Aſſyriorum & Ægyptiorum, de initio Olympiadum, de Herodoto Halicarnaſſenſi, ſeptem Sapientibus, Homero, Heſiodo, Piſiſtrato, Herophilo medico; quintum a captivitate Babylonica ad Chriſtum, de variis hiſtoriarum, juris & philoſophiæ Autoribus: quibus breviter abſolutis, neſcio quo ordine Autor iterum ſeſe convertit ad ſecula quintum, quartum, tertium, ſecundum, primum, & turbatim variarum ſcriptores ſcientiarum commemorat, ita ut nulla temporis ratio ſit habita. Hiſtoria bibliothecalis inſervire debet notitiæ Autorum & librorum, inprimis philologiæ, quippe quæ XII ſectionibus abſolvitur: prima earum diſſeritur de bibliothecarum catalogis, qui vel libros manu exaratos, vel impreſſos tantum complectuntur: ſecunda de ſcriptoribus, qui vel maxime ſpecialem Autorum & virorum clarorum literatorum notitiam nobis ſuppeditant, tertia de catalogorum & bibliothecarum ſcriptoribus, qui vel ſcripta tantum & opera, vel etiam elogia & vitas omnis generis Autorum & de iisdem judicia colle-

legerunt, item, qui quorundam tantum virorum doctorum vitas, plerumque etiam ſcripta ſpeciatim exhibent: quæ particularis notitia reſpicit Autores vel certi temporis, vel unius nationis, vel loci, vel diſciplinæ, vel ordinis, vel ſexus; quarta de ephemeridibus, collectaneis libris, anonymis, pſeudonymis, & plagiariis; de ſcriptoribus, qui de homonymis egerunt; quinta de literarum uſu & origine & artis typographicæ inventione; ſexta de linguis; ſeptima de bibliothecis; octava de ſcientiis philologicis, & ſpeciatim de grammatica; nona de lexicis etymologicis & gloſſariis; decima de ſcriptoribus proverbiorum; undecima de criticis & arte critica; ultima de arte rhetorica & claris rhetoribus. Hisce addita eſt breviſſima ſynopſis rei numariæ & ratio temporum, quæ haud brevior potuiſſet proponi. Omnia hæc momenta ita ſeſe exhibent, ut nemo, qui harum literarum tenet cognitionem, & ingenii Græviani excellentiam habet perſpectam, ſibi ſit perſuaſurus, fœtum hunc ab ingenio clariſſimi Grævii eſſe excluſum. Quævis propoſita ſunt turbatim, ut nullius temporis, nec ullius rerum connexionis ratio ſit habita, ſive Autorum ſive librorum & aliorum argumentorum notitiam reſpiciamus. Ad hæc maxime neceſſaria prætermiſſa ſunt ſilentio, quod facile patet, ſi exempli cauſa ea perlegantur, quæ opus noſtrum de ſcriptoribus vitarum Germanorum, Medicorum, de ephemeridibus, de libris in ANA, de bibliothecis tradidit. Tertium liber hic non plenus eſt, ſed pleniſſimus errorum, non mediocrium, ſed ſummorum, ita ut omnibus aliis libris palmam gloriæ hujus queat præripere. Non ab re erit, ſi exempla quædam ſubjiciamus. P. 20 dicuntur oracula Zoroaſtrea prodiiſſe cum ſcholiis *Methonis* & *Crellii* pro *Plethonis* & *Pſelli*. P. 175 accipit *Joachimus Fellerus* prænomen *Ludovici*, quum littera præmiſſa L. ſignificat Licentiatum Theologiæ, nec Fellerus hic eclogam Oxonio-Cantabrig. ſcripſit. P. 190 extat *Antonius Teiſterius* pro *Teiſſier*, p. 204 *Faucherus* pro *Fauchetus*, p. 208 *Gomaſtinus* pro *Tomaſſinus*, p. 214 *Johannes Stouus* pro *Jo. Schopfius*, qui dicitur abbas *Wittebergius* pro *Wurtenbergenſis*, p. 216 *Ziſettus* pro *Zilettus*, p. 218 *Leichenus* pro *Leickerus*, p. 219 *Iſrael Spachinus* pro *Spachius*, p. 222 *Albiambe* pro *Alegambe*, qui Au-

tor

tor eſt Bibliothecæ Jeſuiticæ, quam non *Nathanael Goruellus*, uti dicto loco affirmatur, ſed *Sothvellus* continuavit. P. 229 dicitur, quod Gaudentius Robertus & Benedictus Bacchinus Parmæ 1668 ephemerides ſuas literarias condere aggreſſi fuerint, quæ exitu anni 1698 finem nactæ ſint. Verum conſtat, cœpiſſe diarium hoc prodire 1686, & continuatum ad annum usque 1690. P. 232 multa erronea traduntur de hiſtoria Scaligeranorum, quorum alia prima, alia ſecunda dicuntur, quum Autor ait: *prima ex bibliotheca & cum præfatione Tanaquilli Fabri edita Groningæ 1669, 8, ſecunda in lucem prodierunt Hagæ Comitis 1668, 8. alii ea collecta eſſe affirmant a Johanne Vaſſario, ut Guido Patinus in ſuo Antibaillet Tom. I p 325 edit. Hag.* quæ pauca verba plena ſane ſunt errorum: primum Scaligerana prima debentur Sigonii JCti induſtriæ; deinde Groningæ prodierunt 1669 forma haud octava, ſed duodecima, uti ajunt. Scaligerana ſecunda autem edita ſunt Hagæ Comitum non 1668, ſed 1666, anno vero 1668 recuſa Lugd. Batavor. Porro nemo affirmat, collecta iſta eſſe a *Joanne Vaſſario*, ſed *Jo. Vaſſano*: nec Guido Patinus ſcripſit Antibailletum, ſed Menagius, quamvis Patinus in epiſtolis ſuis de Scaligeranis teſtetur. Ecquis non videt, hæc verba libri noſtri: *ut Guido Patinus in ſuo Antibaillet Tom. I p. 325* ita debere ſuppleri: ut Guido Patinus epiſtolis ſuis ep. 429, 430 & aliis, ac Menagius in Antibailleto tom I p. 352. P. 233 dicitur, Sorberianis præfixam eſſe vitam *Sorberii & Joannis Baptiſtæ Colomeſii;* ſed quis eſt ille Joannes Bapiſta Colomeſius, quum prænomen Colomeſii ſemper fuerit *Pauli?* legas his de cauſis pro *Colomeſii*, *Cotelerii*, cujus vita acceſſit cura Graveroli; ibidem non accuratius ſimpliciter traditur, Perroniana & Thuaniana, rectius Thuana, ſive Thuanea, typis vulgata eſſe 1694, quoniam Thuanea prodierunt Gallice paucis pagellis, induſtria fratrum Puteanorum, 1669, 8; nec Valeſiana 1698 ſed 1694 lucem adſpexerunt. P. 235 prodit ſe *Vicentius Dlacius quidam*, quamquam procul dubio notiſſimus *Placcius* erit, cui Theatrum anonymorum & pſeudonymorum debemus. Pag. eadem *Jo. Decberus* pro *Jo. Deckherus*, *Petrus Delius* pro *Petr. Bælius* legitur; p. 236 *Leucopetra* & *Witteberga* ſunt unum idemque. P. 237 allegatur *Leonis Allatii* diatribe de vitis eorumq; ſcri-

ptis, ſed qui intelliguntur voce *eorum*, quum Allatius variorum vitas compoſuerit? P. 249 extat quidam *Dalgatne* pro *Dalgarnus*, qui ſcripſit de arte ſignorum: p. 254 affirmatur, *Mallincrotii* librum de ortu & progreſſu artis typographicæ 1693 exiiſſe in lucem, quod 1639 factum eſſe, inter omnes conſtat. Multo minus *Mentelius* ſcripſit *Hiſtoire de l'imprimerie & de la librarie*, ut p. 255 traditur, cujus Autor eſt *Joannes de la Caille*; Mentelius autem compoſuit parænefin de vera typographiæ origine: nec *Chevalier* ſed *Chevillier* de origine artis typographicæ commentatus eſt. P. 274 dicitur *Lambertus* pro *Lambecius*; p. 283 *Magliabechius* mutatus fuit in *Magiabeſrium*; p. 322 apparet *Boethius* de origine fabularum Romanenſium, pro *Huetius*. Hæc ſpeciminis loco ſufficiant, quæ facili negotio augere poſſemus, ſi obſervatione digna eſſent: cuivis, qui mediocri ſtudio in his hiſtoriarum literis verſatus eſt, hujusmodi errata ſingulis paginis occurrunt, ut eo magis mirum videatur, præfixum eſſe operi huic celeberrimum ampliſſimi Grævii nomen. Ita fata interdum ferunt, labem celebritati & famæ alicujus nominis facile adſpergi, præcipue quum editores ex aliorum operibus gloriam affectant nominis. Quod ſi quis Cl. Grævio, veluti Autori monimentum hoc vellet adſcribere, maxime injurioſus eſſet in illius fulgentia erga literarum muſas merita. Nulla veſtigia ingenii Græviani apparent, quamvis Kuſteri, ad cujus Bibliothecam novorum librorum quam plurimis locis provocatur, quod qua ratione ſit factum, definire, muneris noſtri haud erit.

*LAURENTII HEISTERI, MED. DOCT. ANAtom. ac Chirurg. Prof. Publ. Altorfini, de Cataracta, Glaucomate & Amavroſi Tractatio, in qua multæ novæ opiniones & inventa contra vulgatas Medicorum, Chirurgorum, Philoſophorum, nec non Mathematicorum ſententias continentur.*

Altorfi, literis Jod. Guil. Kohleſii, 1713, 8.
Alph. 1 & fig. æn. Tab. II.

AUtoris in hoc libro ſcopus fuit, novam ſententiam de Cataracta, quam duo Galli, Briſſeau ſcilicet & Antonius Maitre-

tre-Jan, Gallico ſermone publicaverunt, iis quoque notam facere, qui vel Gallicam linguam non intelligunt, vel libros eorum extra Galliam rariſſimos obtinere non potuerunt. Hanc ſententiam cum Autor noſter veram eſſe ſua quoque aliorumque præſtantiſſimorum virorum experientia obſervaverit, rei Medicæ intereſſe credidit, ut etiam extra Galliam magis innoteſceret. Quod autem, ut eo majori utilitate fieret, noluit tantum eorum ſcripta Latine reddere, aut ſolum interpretem agere, ſed potius ſibi propoſuit ſecundum novum hoc ſyſtema integram Cataractæ hiſtoriam conſcribere, & quæ adhuc apud Autores iſtos deficere ipſi viſa ſunt, addere; diſperſa & inordinata in concinnum ordinem redigere; ſua aliorumq; experimenta ac ratiocinia adjungere; & propterea etiam Briſſæum & Antonium non in omnibus ſecutus eſt, ſed ubi eos erraſſe putavit, a ſententia eorum receſſit, & ſuam protulit: ſic ut has ob cauſas haud immerito pro libro peculiari, ab illorum ſcriptis multum diverſo, ab æquis lectoribus haberi queat: præſertim etiam cum non tam abſolute & ſemper cauſam cataractæ in opacitate cryſtallini ponat, ſicut Briſſæus & Antonius, ſed interdum etiam membranulam p. n. aut aliquid huic analogum in oculo generari poſſe variis in locis concedit. *Glaucoma* vero, (quod Veteres quidem lentis cryſtallinæ vitium eſſe putabant) cum Briſſæo potius *humoris vitrei opacitatem ſtatuit;* quia 1 multo rarius occurrit, quam cataracta, 2 opacitas profundius ſe oſtendit, quam in cataracta, & 3 nulla operatione curari poteſt, ſicuti veteres hæc attributa glaucomati ſemper adſcripſerunt, id quod §. II, XXVI, LX, LXI, LXII, LXXXVI, & LXXXIX, prolixius evincit. Sed hæc in genere; percurramus breviter totum libellum. In §. I de cataractæ ſive ſuffuſionis onomatologia, in §. II de definitione & differentiis a morbis affinibus ſecundum hypotheſin ſuam accurate agit. Poſtea p. 9 *ſententiam vulgarem de cataracta proponit*, de qua vulgo putarunt, eam ſedem ſuam in humore aqueo habere, cauſamque ejus proximam conſtituere pelliculam quandam p. n. in dicto humore genitam, quæ foramen pupillæ occludat, & cœcitatem producat. Adiungit quoque mox, quod veteres circa cauſas & generationem hujus pelliculæ tam ludicra & abſona figmenta

p. 2.
4.
9.

exco-

excogitaverint, ut vix ſine riſu legi queant: Lectoresque, qui talia figmenta legere deſiderant, brevitatis cauſa ad Sennertum & Riverium ablegat, apud quos, ut & alios, revera ridicula aſſerta reperiuntur. Deinde *novam ſententiam Antonii & Briſſæi recenſet*, quod ſcilicet ſecundum hos *ſedes illius morbi, quem Medici & Chirurgi præſtantiſſimi hactenus pro cataracta habuerunt*, (ubi nimirum in oculo mox poſt pupillam opacitas ſive color a nigro diverſus apparet) *ſit in lente cryſtallina, & quod cauſa proxima hujus mali non ſit pellicula ſed opacitas lentis cryſtallinæ.* Hoc ut probet Autor, primo duo experimenta recenſet a
p. 16. ſe ipſo peracta, ubi in diſſectione duorum oculorum cataracta laborantium nullam pelliculam in humore aqueo, ſed lentem cryſtallinam opacam invenit. (*His jam addi poteſt ejusdem Autoris curioſa obſervatio de cataracta quadam lactea rara in diſ-*
18 & ſeq. *ſecto oculo obſervata Ephem. Nat. Curioſ. Centur. IV pag. 469.*) Ab his pergit ad *experimenta a Briſſæo deſcripta* Latine recenſenda, quorum circiter viginti quinque ſunt, in quibus ſemper lens cryſtallina cataractæ cauſa & nulla pellicula reperta eſt; ubi ſimul multæ curioſæ, lectu ſcituque dignæ, circumſtantiæ deſcribuntur. Et ne de veritate horum experimentorum dubitari queat, multos teſtes oculatos fide digniſſimos citat, Medicos & Chirurgos Regios, qui experimentis interfuerunt, & illos oculos veris cataractis, non glaucomatibus laborare obſervarunt: quia cataractæ vera ſigna pathognomonica habebant, quos viros jure nemo arguere poterit, quod diagnoſeos cataractæ, morbi adeo frequentis, fuerint ignari, ſicuti adverſarii calumniantur, & quod glaucomata pro cataractis habuerint, quæ tamen omni tempore pro morbis rariſſimis habita fuerunt, ſuis ſignis a cata-
66. racta facile diſtinguenda. Tertio quoque *tres Antonii obſervationes* refert, & denique quinque ex Hiſtoria Acad. Reg. ſcientiarum idem teſtantes. Fatetur tamen Autor, *inventum hoc non*
77. *eſſe prorſus novum*, quoniam jam multis olim fuit cognitum; ut Quareo, Rolfincio, Gaſſendo, Laſniero, Borello &c. attamen quia oblivioni rurſus erat traditum, & tunc temporis fere omnibus Medicis & Chirurgis incognitum, imo quod Regia ſcientiarum Societas pro re nova & incognita habuit, æque pro novo
rurſus

rurſus invento haberi poſſe Autor putat, ac ſi quis aliam artem vel ſcientiam olim cognitam & oblivioni rurſus traditam, denuo inſtauraret. Experimentis quadraginta circiter præmiſſis p. 84 & ſeq. oſtendit Autor, juxta Briſſæum & Antonium *theoriam cataractæ & omnia ejus phænomena melius ex nova quam ex vulgari hypotheſi explicari poſſe:* ubi vero varia addit ratiocinia, experimenta & Autorum loca, novam ſententiam confirmantia, p. 84.
quæ apud Antonium & Briſſæum non inveniuntur. Poſt hæc 111.
omnibus adverſariis reſpondet, & inprimis etiam illam objectionem, *quod lens cryſtallina ad viſum abſolute ſit neceſſaria, & cum viſus reſtitutione ſupprimi non poſſit*, fortioribus argumentis refutat, quam antea ab Antonio & Briſſæo factum erat; dum non ſolum per manifeſtas Mathematicas demonſtrationes Tab. I fig. 3, ſed etiam per curioſam machinam, oculum ſcilicet Hugenianum & Mullerianum, Tab. II Fig. 2 & 3 delineatum, ſolide huic dubio ſatisfacit. Deinde Autor adhuc multas alias ob- 182.
jectiones profert & refellit, quæ in illis Autoribus non exſtant.
Prolixus vero non eſt in iis adverſariis refutandis, qui autoritati- 215.
bus pugnare geſtiunt; nam quoniam hæc res ab experimentis dependet, ſine quibus autoritates nihil valent, duobus fere tantum verbis reſpondet, eas *non ſufficere* ad ſyſtema, tot experimentis comprobatum, deſtruendum. Inſimul iis, qui hanc ſententiam rejicere, & ſolum pelliculam cataractæ cauſam ſtatuere conantur, perſpicue oſtendit, quid probare debeant, ſi argumenta alicujus valoris proferre velint: nam non ſufficere membranam p. n. in oculo oſtendere, ſed neceſſum eſſe, ut experimenta producant, in quibus vivis 1 cataracta fuerit depoſita, 2 æger poſtea viderit, 3 poſt mortem inventa ſit membrana ſuppreſſa, 4 lens vero cryſtallina illæſa & in loco naturali, ſicuti defenſores hujus hypotheſis fieri perhibent: talibus requiſitis ſi certa exempla producent, lubens Autor concedet, dari quoque cataractas membranoſas ſanabiles, attamen reliquis longe rariores, & ſimul ſuſtinet, quod hanc ob cauſam ſua non deſtruatur ſententia, quia unius morbi plures poſſint eſſe cauſæ. Quamdiu vero illud non præſtant, ſicut hactenus nondum præſtitum eſt, dubitat Autor, an per acum ca-

taracta membranacea ſine cryſtallini aut uveæ læſione ſit ſana-
p. 217. bilis. Progreditur hinc ad differentias, quas accurate deſcribit, & 228. in cauſis remotis tradendis multas opiniones Autorum falſas eſ- 242. ſe ſolidis argumentis demonſtrat. In diagnoſi primo tradit *ſigna, quibus cataracta a glaucomate diſtingui poteſt:* nimirum in cataracta opacitatem mox poſt pupillam obſervari; in glaucomate vero profundius retro pupillam, in loco ſcilicet humoris vitrei. Poſtea docet, quomodo cataracta matura ab immatura 249. ſit dignoſcenda, ſimplex a complicata, vera a ſpuria &c, & tandem de appendiculis Antonii, quas hic in Cataractis adeſſe aſſerit, ſuam ſententiam declarat Autor, easque non tam frequenter 250. obſervari exiſtimat, ut ille perhibet. *Prognoſin cataractæ,* quoad viſus recuperationem, valde dubiam eſſe ait, attamen eam nullum mortis periculum inferre: ſimplices & perfecte maturas reliquis certius curari, & de omnibus aliis ſpeciebus judicium ſuum aperit. In caſibus tamen dubiis præſtare operationem perficere, quam intermittere; quia nec periculoſa, nec valde doloriſica eſſet, atque bonus Chirurgus ſæpe adhuc prodeſſe, raro autem vel nunquam nocere poſſet.

260. Adjungit *prognoſin glaucomatis*, quod partim ratione, partim experientia immedicabile pronunciat, idque adhuc, præter conſtantem Autorum obſervationem, duobus exemplis a ſe ob-
261. ſervatis comprobat. Denique *curationem* deſcribit: ubi vero non in eorum eſt opinione, qui putant nullam cataractam medicamentis eſſe ſanabilem, & ſic deinde quando & quomodo curatio per medicamenta optime inſtituatur, enarrat; ubi ſelectiſſima Autorum medicamenta tam interna quam externa recenſet. Quibus vero nihil proficientibus, ſi ulla adhuc curatio-
284. nis ſpes ſupereſt, *ad operationem pergendum eſſe docet:* ubi primo in genere, & deinde etiam in ſpecie Chirurgis multa ſalutaria præcepta tradit, 1 ratione operatoris, 2 Cataractæ, 3 temporis & loci, 4 ægri ejusque præparationis, 5 miniſtrorum, acus & apparatus neceſſarii, 6 ratione ſitus ægri, chirurgi & miniſtrorum (quod per figuram illuſtrat) & tandem ipſam ope-
297. rationem deſcribit, nec non quid poſt operationem agendum, diætam ægri, & quomodo ſymptomatibus in vel poſt operatio-

nem

nem occurrendum. Denique *utilitates novæ doctrinæ* perſcrutatur, & inprimis etiam acus novæ Briſſæi accuratam delineationem exhibet, (quæ apud Briſſæum minor, quam par eſt, repræſentatur) ejusque præ reliquis præſtantiam oſtendit. p. 302. 309. 313.

Poſtquam cataractæ & glaucomatis pertractationem abſolvit, *amavroſis ſive guttæ ſerenæ* deſcriptionem annectit; id quod facit partim ob affinitatem cum præcedentibus, partim vero & præcipue ob fauſtam pertinaciſſimi alias hujus morbi curationem, quam Autor in fœmina quadam utroque oculo amavroſi laborante præſtitit, & quidem beneficio ſalivationis mercurialis. Quæ methodus cum & aliis prodeſſe queat, eam in ſolatium talium ægrorum cum publico communicare voluit: præſertim cum multi ſint Medici, qui miſeros hos ægros relinquunt, eosque inſanabiles pronunciant. Atque hac occaſione ſimul affectus hujus theoriam accurate evolvit. Brevis quidem eſt tota tractatio, ſed concinna ac perſpicua. Initium facit a recenſione morbi: poſtea ad onomatologiam & definitionem progreditur, eamque ita definit. *Amavroſis eſt abolita actio viſus, ubi nullum vitium in oculo eſt conſpicuum, quam ſolum pupilla ſolito major & fere immobilis.* Oſtendit poſtea partem affectam in hoc morbo (quam Autores vulgo ſolum nervum opticum eſſe ſtatuerunt) quatuor in locis exiſtere poſſe: nimirum 1 in cerebri ſubſtantia corticali, 2 in medullari, 3 in nervo optico, 4 in retina: quia ad viſus ſenſum perficiendum liber motus ſpirituum a ſubſtantia corticali uſque in retinam requiratur. Quinto etiam inquirit, an & quomodo reſolutio humoris vitrei & cryſtallini amavroſin producere posſit? Pergit deinde ad cauſas recenſendas, & phænomena hujus morbi explicat. Poſtea diagnoſin cauſarum & prognoſin tradit; ac tandem quomodo ſalivationem inſtituerit, totamque curationem abſolverit, omnibus circumſtantiis revelat. 331. 333. 340. 344

## *JACOBI CAROLI SPENERI HISTORIA GERmaniæ Univerſalis & pragmatica, cum perpetuis notis.*

Lipſiæ & Halæ, apud Felicem du Serre, 1716, 8.

Alph. 2 pl. 1.

BEne auguramur hiſtoriæ Germanicæ ex hoc compendio: cujus quidem prior pars, quam nunc recenſemus, ad interregni tantum tempora excurrit. Præterquam enim quod eleganter & prorſus Latine conſcriptum eſt, viciſſitudines Rerum Germanicarum circa fines ſtatumq; civilem & eccleſiaſticum accurate per omnes periodos declarat. Liber I ſiſtit nobis res geſtas Germanorum a prima origine usque ad conditum Francorum regnum. C. I Veteris Germaniæ fines explicantur, quæ Rheno, Danubio, Viſtula ac Oceano terminabatur, donec ferocia incolarum Germanum nomen latius diffunderet. Ex quibus migrationibus variæ illæ nominum ſediumque viciſſitudines oriuntur. Unde & qua via in has oras primum venerint mortales (Cap. 2) non definit Cl. Autor; magis tamen illorum conjecturæ, qui per Pannoniam & Sarmatiam profectos putant, quam hyperboreis per Scandinaviam erroribus favet. C. 3 recenſentur bella, quæ populi ſinguli, nec dum perpetuis conjuncti fœderibus, geſſerunt. Occurrunt hic inter alia expeditiones illorum in Aſiam, Cimbrorum invaſiones, bellaque cum Cæſare, & adverſus Auguſti duces, Druſum primum, deinde & Tiberium, mutuis cladibus geſtæ, & inteſtinæ diſcordiæ. Fœdera autem Germanorum Antonini Philoſophi ætate cœpiſſe, & tum ſenſim fatalis Francorum, Saxonumq; & Alemannorum, potentiæ fundamenta poſita fuiſſe, Autor exiſtimat. Horum itaque populorum, ut & Gothorum, Longobardorum, Vandalorumque bella, quibus deſtructum tandem Romanorum in occidente imperium fuit, C. IV perſequitur. C. V delineat ſtatum civilem Germanorum, qualis antiquiſſimo tempore fuit. Scilicet ubique libertas obtinebat, etiam ubi regium nomen receptum eſſet. Habitabant per pagos, ſæpe & ubi ſylva, aut fons, aut planities invitaret, conſidebant. Rudes cæteroquin & inculti inter venationes ad bellum a pueritia durabantur. Fortitudinis enim præcipua gloria, & paſſim latrocinio etiam quæſita. Alias in ſimplici vita plus boni mores poterant, quam alibi bonæ leges. Mittimus arma, victum, cultumque. Adeo enim conciſa eſt tractatio, ut omnia forent exſcribenda. C. VI ſiſtit ſtatum rerum ad religionem ſpectantium. Ubi quidem crederes Germanos ſenſui tantum communi obtemperaſſe, cum Deos tantum illos crederent, quos cer-

nerent, quorumque ope manifeſte adjuvarentur. Sed qui ad auguria illorum, & magicas ſuperſtitiones attenderit, mirabitur, peſtem illam frigidioribus æque ingeniis, ac Aſiaticorum & Græcorum animis inſinuare ſe potuiſſe. Alia jam Germaniæ facies L.II apparet, qui a condito Francorum regno usque ad Caroli M. imperium extenditur. Jam enim (C.1) ultra Rhenum & Danubium unius populi regnum protenditur, dum interim in vacuas Vandalorum cognatorumque populorum ſedes nova ab ortu Slavorum gens ſucceſſit. Priſtina nomina (C. 2) Francorum, Saxonum, & Alemannorum celebritate ſublata ſunt, aut ſub iis continebantur. Sic in Bojoaris Marcomannos, Nariſcos, & forte Quados etiam, in Thuringis Gothorum reliquias, ſive ſeptem fœderatarum ad Suevicum Mare civitatum partes latere exiſtimat. Tum C. 3, 4, 5 hiſtoriam continuat. Dum autem ſtatum civilem C.6 ſubjicit, Friſios ſub Regibus, Saxoniam liberam, Bojoariam, Alemanniam, Thuringiam, novam Franciam, quam Franconiam vulgo appellant, ſub Ducibus Francicis nobis repræſentat. Privata gentium inſtituta e legibus illarum quæ ſuperſunt colligere licet. Quantum autem ad publicum jus Regni Francici attinet, Regum vim procerum populique autoritas temperabat. Negotia publica in comitiis tractabantur, quibus Epiſcopi, Abbates, Duces, Comites, & minores etiam magiſtratus intererant. Provinciis Duces, & ſub iis Comites, paucis exceptis, judiciis præerant, atque his centenarii, & alii inferiores judices ſubordinati erant, iisque omnibus æque ac aulæ miniſtris, pro ſalario prædia clientelari lege conceſſa. Quæ deinde temporum viciſſitudo in feuda hæreditaria commutavit. C. 7 ſtatus ſacer deſcribitur. Idem L. III & ſequentium ordo. Ubi itaq; C.1 fines Germaniæ, qualis ſub Carolingis fuit, deſcripſit, C.2 Caroli M. res explicat. Fuit is Princeps auguſta forma, decora & gravi facie, animo gloriæ & dominationis cupidiſſimo, nec ab amoribus alieno, ſed juſti, & æqui, & antiqui retinente. Primus omnem Germaniam imperio complexus, partem quoque Hiſpaniæ, & Longobardicum regnum, una cum Urbe Roma tenuit, renovatumque Auguſti in occidente titulum, ſed nihil tum præter ſummum in urbem agrumque Romanum imperium denotantem,

tantem, familiæ intulit. Triſtis (C. 3) ſub Ludovico rerum converſio. Ex cujus filiis Ludovicus tantum huc pertinet, (C.4) primus Germaniæ Rex, quæ tum Rheno finiebatur, niſi quod Moguntia, Vormatia, Spira, ulteriores urbes adjectæ fuerint. Illos poſtea fines, mortuo Lothario juniore, latiſſime protulit Ludovicus, cæterum filiorum rebellione, perfidia fratris, & Slavorum motibus perpetuo agitatus. Carolus Craſſus (C. 5) vaſtiſſima regna iterum conjuncta tenuit, ſed triſte præbuit viciſſitudinis humanæ & libertatis Germanicæ documentum. Germani enim, qui nunquam ab eligendi more penitus receſſerunt, deſtituto illi Arnolphum ſurrogarunt, nihil morati natalium dedecus. Et ſub illo etiam, quamvis potentiſſimo Principe, magna libertatis in comitiis documenta exſtant. C. 6 breve & infelix Ludovici regnum enarrat. Civilem ſtatum (C. 7) ſapienter ordinaverat Carolus[1], inter alia quod Duces ſuſtulerit. Sed ſucceſſorum imbecillitate, & turbulentis temporibus, & poteſtas illa iterum invaluit. Præterea Comitum palatii & Marchionum dignitas inclaruit. Præcipua fuere miniſteria camerarii, regiæ menſæ pincernarum præpoſitorum, & ſtabuli comitum. Provinciæ Alemannia, Francia, Lotharingia, Friſia, Saxonia, Thuringia, Bojoaria, & Slavorum terra erant, quæ paſſim legibus, commerciis, urbibus, indies effloreſcebant. Senſim etiam illuſtres familiæ caput extulerunt, penes quas maximum ſequentibus temporibus rerum momentum ſtetit. Eccleſiaſticus ordo (C. 8) ab illo jam tempore opes, nomenque & in conſiliis vim habuit. Tota etiam Saxonia Chriſtianis ſacris illuſtrata. Sed omnis tamen cleri poteſtas a Rege fuit. Succedit Liber IV, qui Conrado & Saxonicis Imperatoribus deſtinatus eſt; adeoque inſignem hiſtoriæ Germanicæ partem complectitur. (C. 1) Manſerunt eædem provinciæ, manſerunt adverſus occaſum veteres ad Moſam & Scaldim limites. Sed domitis Slavicis gentibus Saxoniæ fines ultra Albim protenſi. Bojoariam auxere, quæ Hunnis erepta. Marchionatus conditi, Ducibusque ſubordinati. Neque alia Brandenburgici quam Miſnenſis formula videtur fuiſſe. Palatinatus Rhenani initia §. V tentantur. Inprimis in hoc libro expendi meretur C. 8, quo jura publica

…antur, & cujus tota tractatio eo comparata eſt, ut appareat, falli illos qui regnatricis domus interitum, liberos Duces, oblata feuda & precarium imperium nobis narrant. Sed hæc præſtabit apud Autorem legere. Eandemque ob cauſam nihil ex libro V & VI quicquam decerpimus. Nec quisquam perleget illos, cui non æque ac nobis votum majoris operis, quod Cl. Autor molitur, mox edendi in animum veniat.

## Joh. Georg Leuckfelds, Paſt. Prim. in Gröningen ꝛc

h. e.

*JOHANNIS GEORGII LEUCKFELDII, PAſtoris primarii Gruningenſis, Regiæ Pruſſicæ Societatis ſcientiarum membri, Hiſtoria Heshuſiana, ſive Narratio hiſtorica de vita, muneribus, & ſcriptis Tilemanni Heshuſii, S.S. Theol. D. & Prof. cum genealogia Oleariorum.*

Quedlinburgi & Aſcaniæ, ſumtib. Gotl. Erneſti Strunzii, 1716, 4. Alph. 1 pl. 11.

NOvum ſpecimen induſtriæ ſuæ nunquam defeſſæ promit Max. rev. Autor hujus hiſtoriæ. Qui cum in Hiſtoria Spangenbergenſi promiſiſſet plurium ſeculi XIV Theologorum deſcriptiones vitarum, ab Heshuſii vita potiſſimum auſpicandum duxit: quod iſta ætate neminem facile reperiſſet, quem huic Theologo anteponeret, ſive doctrinæ atque animi magnitudinem, ſive fatorum varietatem ac celebritatem ſpectaret. Fuit enim hic Heshuſius Veſalia Clivienſis, e diſcipulis & comitibus Melanchthonis, & ab itinere Gallicano, Anglicano, Danico, Auſtriaco, Germanico, redux factus, primum magiſter privatus Vitebergæ, ex eo Superintendens Goslarienſis & Theologiæ Doctor, dein Paſtor & Profeſſor Theologiæ Roſtochienſis, tum Heidelbergenſis, poſtea Superintendens Magdeburgenſis, hinc Concionator aulicus Palatino-Neoburgicus, præterea Profeſſor Theologiæ Jenenſis, porro Epiſcopus Sambienſis in Pruſſia, denique Profeſſor Theologiæ Helmſtadienſis. In qua ſtatione obiit anno 1588 æt. 61, non 72, ut M. Adami ſcripſit.

Hi

His omnibus, ſatis copioſe & ad monumentorum ... enarratis, ſubjunxit Autor tum teſtamentum & monumentum Heshuſii, quod in templo D. Stephani Helmſtadienſi, & in inſcriptionibus ſepulchralibus D. Bœhmeri legitur, tum genealogiam Oleariorum; quod Joh. Olearius Veſalienſis, Helmſtadienſis primum Theologus, deinde Superintendens Halenſis, & hujus familiæ quaſi primus autor, Heshuſii filiam duxiſſet. Addidit præterea notitiam ſcriptorum Heshuſii, & indicem rerum ſatis copioſum. Multa continentur in hac hiſtoria, quæ ad res eccleſiæ ſeculi XVI adq; Formulam Concordiæ attinent, de qua illud memorabile, p. 213, quod Electori Saxoniæ amplius 80000, Duci Brunſuicenſium Julio 40000 imperialibus numis & pluribus conſtiterit. Operæ pretium utique fecerit Max. rev. Autor, ſi plurium Theologorum vitas eodem modo illuſtratas publice propoſuerit; nec non Itinerarium Buntingii ſacrum, quod emendatum, auctum, & illuſtratum promittit in adjecta hiſtoricorum ſuorum ſcriptorum deſignatione.

*MICHAELIS HENRICI GRIBNERI, JUR. Prof. Publ. Principiorum Jurisprudentiæ Naturalis Libri IV, quibus Juris Naturæ & Gentium, publici & privati univerſalis, ſumma capita exhibentur.*

Vitembergæ Saxonum, 1715, 8.

Alph. 1.

CONſultiſſimus Autor, qui variis hactenus Diſſertationibus, imprimis Juris Publici, ſingulari ſtudio elucubratis, inclaruit, Compendium Juris Naturæ traditurus Auditoribus ſuis, libellum hunc, paucis quidem exemplis impreſſum, luci publicæ expoſuit. In hoc præmiſſis Prolegomenis, de jure in genere, de principio Juris Naturalis, quod nullum agnoſcit, primum quidem & adæquatum, aliisque, L. I de Jure Naturæ in ſpecie, L. II de Jure publico univerſali, L. III de jure Gentium, & L. IV de Jure privato univerſali, apte admodum & prudenter diſſerit, autores quoque paſſim optimos ac probatiſſimos commendans. Nos eo accuratius recenſendo nunc ſuperſedemus, quod Autor doctiſſimus operis paulo majoris & ad publicum uſum magis accommodati proxime edendi ſpem nobis fecit.